

JEZIČNI SAVJETI ČASOPISA *JEZIK U VRIJEME* UREDNIŠTVA LJUDEVITA JONKEA

SLAVICA VRSALJKO

Sveučilište u Zadru, Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja
Ulica dr. Franje Tuđmana 24 i
slavicav@unizd.hr

UDK: 811.163.42'271
DOI: 10.15291/csi.4905
Pregledni članak
Primljen: 2. 6. 2025.
Prihvaćen za tisak: 17. 7. 2025.

U današnje vrijeme jezično savjetništvo prati trendove, pa se tako savjeti objavljuju u medijima, na različitim platformama, društvenim grupama i sl. Međutim, nekada su se savjeti objavljivali samo u jezičnim savjetnicima ili časopisima u kojima su se nerijetko oslikavali korisni jezični interesi te vladajući jezični stavovi. U tome se kontekstu može govoriti i o povijesti jezičnoga savjetovanja, pa se u literaturi uglavnom spominje podjela na četiri razdoblja (Rišner 2006; Prottner 2004; Baraban 2018 i dr.).

Jonke se u većini svojih savjetodavnih članaka dotiče tada, a i sada aktualnih pravopisnih problema. Pravopisni se jezični savjeti uglavnom vezuju uz uvijek aktualna pravopisna pitanja alternacija *ije/je*. Osobito je zanimljiv Jonkeov članak u kojemu se osvrće na plakat o gostovanju beogradskoga cirkusa u Splitu 50-ih godina prošloga stoljeća napisanoga gotovo u cijelosti na ekavici. Jonke se također dotiče sastavljenoga ili rastavljenoga pisanja negacije glagola *hjeti* pri čemu sugerira Boranićevo rastavljeno pisanje *ne ću*.

U omeće radu fokus biti upravo na razdoblju nakon Drugoga svjetskog rata, odnosno od 1952., kada se pokreće časopis *Jezičnik* s glavnim urednikom Ljudevitom Jonkeom, pa sve do 1970. godine. U tome je razdoblju zajedno sa svojim suradnicima i članovima uredništva pisao, među ostalim, i jezične savjete, stoga će se u radu dati pregled jezičnih savjeta danih u rubrici *Pitanja i odgovori*, ali i ostalih savjetodavnih članaka sljedećih autora: Ljudevita Jonkea, Mate Hraste, Milana Moguš, Petra Skoka, Josipa Hamma, Josipa Vončine, Božidara Finke, Rikarda Simeona, Slavka Pavešića, Zlatka Vincea, Stjepana Babića te Vladimira Anića.

KLJUČNE RIJEČI:

časopis Jezičnik, jezični savjeti, jezični savjetnici, razdoblja jezičnog savjetovanja, Ljudevit Jonke

1. UVOD

U kontekstu jezičnoga savjetništva 20. stoljeća Rišner (2006) i Baraban (2018) spominju četiri razdoblja. Prvim se razdobljem smatra početak 20. stoljeća i objava djela Vatroslava Rožića, Nikole Andrića i Tome Maretića i traje do 1939., odnosno do objave *Jezičnoga i stilističkoga savjetnika* Marka Soljačića (nije imao osobitoga utjecaja kao savjetnik Krune Krstića i Petra Guberine *Razlike između hrvatskoga i srpskoga književnog jezika*) objavljenoga godinu dana poslije. U jezično-političkome smislu, ključnim događajem toga doba Samardžija (2006: 20) uzima proglašenje Nezavisne Države Hrvatske 10. travnja 1941., to je razdoblje jezičnoga purizma kada su se savjeti nalazili u raznim izvorima i uglavnom nepotpisani ili potpisani samo inicijalima. Ti su savjeti poslije, kao savjeti Hrvatskoga državnog ureda za jezik, objedinjeni u knjizi Marka Samardžije *Jezični purizam u NDH*. To razdoblje jezičnoga purizma, u kojemu se, kako navodi Rišner (2006: 369), hrvatski jezik počinje razlikovno određivati prema srpskomu, završava 1944. godine.

Oslobođenje nakon Drugoga svjetskog rata ne mijenja, kako navodi Brozović (2008: 116), ratne jezične politike, naprotiv, one dobivaju sve veći zamah koji se nije mogao realizirati „u skućenim partizanskim uvjetima”.¹ Ratna i poratna praksa jezične ravnopravnosti na području bivše Jugoslavije postupno su se ograničavale. U to vrijeme bilo je uobičajeno da se tekstovi objavljuju u četirima verzijama, međutim, nakon rata u samo jednoj verziji; iznimno bi se tekstu na „saveznom” jeziku dodao slovenski i makedonski prijevod. Takva praksa, kako navodi Pranjković (2006: 29), bila je u skladu s jezičnom politikom u Jugoslaviji nakon završetka Drugoga svjetskog rata, odnosno politikom Komunističke partije i odlukom AVNOJ-a prema kojoj su se hrvatski i srpski jezik smatrali zasebnim jezicima. U tome je razdoblju, 1946. godine, donesen i Ustav. To je avnojsko razdoblje trajalo od 1945. do 1953. u kojemu je objavljeno deveto (1947) i deseto (1951) izdanje Boranićeva *Pravopisa hrvatskoga ili srpskoga jezika* u kojemu se, kako navodi Baraban (2018: 454), ogleda „samostalan razvoj hrvatske pravopisne norme od 1921. godine, a koji je prekinut tek novosadskim pravopisom 1960. godine”. Ubrzo u Beogradu izlazi i novo izdanje Belićeva *Pravopisa srpskohrvatskoga jezika* (1952) iako je, kako navodi Badurina (2011), kao

¹ Osim poratnoga Zagreba i druga dva središta tadašnje Jugoslavije, Beograd i Sarajevo, koji imajući „zajednički” standard intenziviraju savjetodavnu aktivnost u svojim časopisima kao što je to bio primjer s časopisom *Jezik* na našim prostorima. Hrvatski jezikoslovac Mate Hraste u časopisu *Jezik*, 1954., 3 (4), 107–110 piše članak pod naslovom „O nazivu našeg jezika” kao svojevrсно nadovezivanje na prethodno objavljeni članak Mihajla Stevanovića „Opet o nazivu našeg jezika”, *Jezik*, 1954., 3 (4), 101–107 u kojima obojica navode adekvatne nazive koji bi uključivali srpski i hrvatski jezik.

godina izdanja navedena 1950., a koji je trebao biti „polazna točka pri sastavljanju zajedničkog pravopisa i za Hrvate i za Srbe”. Ubrzo nakon objave pravopisa Matica srpska u Novome Sadu 1953. godine organizira „anketu o pitanjima srpskohrvatskog jezika i pravopisa” zamolivši 110 književnika da iznesu svoje mišljenje o jezičnim problemima u *Letopisu Matice srpske*.² Među sudionicima sastanka bio je Ljudevit Jonke, središnja figura jezičnoga savjetništva u nadolazećemu razdoblju, koji je pri povratku iz Novoga Sada vjerovao da je spasio ijekavicu.

Navedeno razdoblje stvaranja nove Jugoslavije nije bilo plodonosno za objavljivanje jezičnih savjeta, osobito ne razlikovnih, pa se tako do 1964. godine³ ne pojavljuje ni jedan jezični savjetnik. Međutim, hrvatski jezikoslovci neumorno pišu i objavljuju, među ostalim, u časopisu *Jezik*. Naime, tadašnje Hrvatsko filološko društvo 1952. godine pokreće časopis *Jezik*⁴, iste godine kad Belić objavljuje svoj glasoviti pravopis. Riječ je o časopisu koji još uvijek izlazi kao „najstariji hrvatski jezikoslovni časopis i jedan od najuglednijih” (<https://hrcak.srce.hr/jezik>). Njegovim prvim urednikom postaje Ljudevit Jonke čija je urednička uloga bila nemjerljiva, i to sve do 17. godišta, lipanj 1970.

Časopis je u tome razdoblju imao jednogodišnju stanku, i to između 8. i 9. godišta, za koju Jonke navodi kao razlog zauzetost svojih urednika, međutim Ham (2007: 87) smatra da je pravi razlog bila jezična politika toga vremena i inzistiranje na dodavanju naziva hrvatskosrpski. Od 18. godišta (1970./1971.) urednikom biva Stjepan Babić, a od 52. godišta pa nadalje Sanda Ham.

² Njihove odgovore, književnika i znanstvenika, donosio je *Letopis* od mjeseca rujna 1953. do prosinca 1954. od kojih je iz većine odgovora vidljivo da oni drže da ni dva pisma, a ni dva književna govora ne treba svoditi na jedno pismo i jedan govor. Nakon toga, 10. prosinca 1954. potpisani su novosadski zaključci o hrvatskosrpskome jeziku i pravopisu. Tim zaključcima utvrđuje se da su oba izgovora (ijekavski i ekavski) i oba pisma (latinica i ćirilica) u svemu ravnopravna. Utvrđuje se i to da je narodni jezik Srba, Hrvata i Crnogoraca jedan jezik, pa je u službenoj uporabi nužno u nazivu jezika uvijek istaknuti oba njegova sastavna dijela (srpskohrvatski, hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski, srpski ili hrvatski), ali u neslužbenoj uporabi dopušteni su i nazivi hrvatski, srpski. Zaključeno je da hrvatsko-srpska komisija jezičnih stručnjaka izradi zajednički pravopis, rječnik književnoga jezika i da se poradi na izjednačavanju stručne i znanstvene terminologije.

³ Treće razdoblje jezičnoga savjetništva započinje 1964. godinom, kako navodi Rišner (2006), i to objavom *Književnog jezika u teoriji i praksi* Ljudevita Jonkea, uz to djelo, značajnim djelom toga doba ista autorica dalje navodi *Jezični savjetnik s gramatikom*, 1971. urednika Slavka Pavešića. To razdoblje završava 1989. jer 1990. izlaze djela ključnih savjetodavaca četvrtoga razdoblja Stjepka Težaka i Stjepana Babića. Posljednje desetljeće 20. stoljeća obilježit će puristički nastrojeni jezični savjetnici u čijem je žarištu bio odnos prema srpskome jeziku, što je i razumljivo s obzirom na Domovinski rat i politička događanja koja su obilježila devedesete godine 20. stoljeća.

⁴ U prvome broju 9. godišta Ljudevit Jonke objašnjava kako dolazi do promjena u nazivu časopisa, naime proširen je naziv od hrvatskoga jezika u hrvatskosrpski jezik, i to nakon izlaženja dvaju pravopisa, onoga latiničkoga *Pravopisa hrvatsko-srpskoga književnog jezika* (Zagreb, 1960) i ćirilčkoga *Pravopisa srpskohrvatskoga književnog jezika* (Beograd, 1960).

U uredništvu ili, kako se navodi uređivačkome odboru, prvoga godišta (1952./53.) časopisa bivaju: Antun Barac, Josip, Hamm, Mate Hraste, Ljudevit Jonke, Petar Skok i Sreten Živković. Uređivački odbor 1953./54. činili su: Josip Hamm, Mate Hraste i Ljudevit Jonke zaključno sa 7. godištem 1957./58.; od 9 godišta 1961./62. uređuju ga Mate Hraste i Ljudevit Jonke do 10. godišta 1963./64.; od toga godišta uređuju ga Mate Hraste, Ljudevit Jonke i Stjepan Babić do 14. godišta 1966./67. kada ga uređuju Mate Hraste, Ljudevit Jonke, Stjepan Babić te Božidar Finka, također 15. godište 1967./68.; od 16. godišta 1968./69. te 1969./70. urednici su Mate Hraste, Ljudevit Jonke, Stjepan Babić, Milan Moguš i Božidar Finka (osim 4. broja u kojemu nema Milana Moguša). Od 18. godišta 1970./71. glavni urednik biva Stjepan Babić, a uređuju ga Mate Hraste, Stjepan Babić, Božidar Finka i Milan Moguš (Mate Hraste preminuo je prije izdanja trećega broja).

U tome je razdoblju Ljudevit Jonke sa svojim suradnicima Matom Hrastom, Milanom Mogušem, Petrom Skokom, Josipom Hammom, Josipom Vončinom, Božidarom Finkom, Rikardom Simeonom, Slavkom Pavešićem, Zlatkom Vinceom, Stjepanom Babićem i Vladimirom Anićem te članovima uredništva objavljivao, među ostalim, i jezične savjete dane u rubrici *Pitanja i odgovori*, ali i članke koji su savjetodavnoga karaktera.

Cilj je rada obuhvatiti korpus jezičnih savjeta Ljudevita Jonkea, Mate Hraste, Milana Moguša, Petra Skoka, Josipa Hamma, Josipa Vončine, Božidara Finke, Rikarda Simeona, Slavka Pavešića, Zlatka Vinca, Stjepana Babića i Vladimira Anića objavljivanih u vrijeme urednikovanja Ljudevita Jonkea u časopisu *Jezik* raščlanjenih na pravopisne, gramatičke (morfološke i sintaktičke) i leksičko-semantičke jezične savjete.

2. LJUDEVIT JONKE I ČASOPIS JEZIK

Ljudevita Jonkea u jezikoslovnoj literaturi izdvaja se kao najvažnijega hrvatskoga jezikoslovca kroatističkoga usmjerenja druge polovice 20. stoljeća.⁵ Suočavao se s

⁵ Njegov znanstveni, nastavni i stručni rad Pranjkić (2015: 20) sažima u nekoliko kategorija:

1. Utjecao je na popularizaciju, proučavanje, prevođenje i upoznavanje hrvatske čitalačke publike s češkom književnošću što nitko među Hrvatima u 20. stoljeću nije učinio više od Ljudevita Jonkea.
2. Prvi je uvjerljivo i argumentirano upozorio na nepravедno zapostavljenu jezikoslovnu djelatnost predstavnika zagrebačke filološke škole, posebno Adolfa Vebera Tkalčevića i Bogoslava Šuleka.
3. Najznačajniji je djelatnik na području, kako kaže Pranjkić, „primijenjene standardologije”, što posebno dolazi do izražaja tijekom njegova dugogodišnjeg uređivanja časopisa *Jezik* te u brojnim rubrikama koje je vodio po novinama i časopisima, posebice u dnevniku *Vjesnik* i u tjedniku *Telegram*. U tim je svojim zapisima uvijek vodio računa o tzv. elastičnoj stabilnosti, o jezičnoj poli-

raznim teškoćama čineći nužne kompromise, no usprkos tomu njegovo je temeljno polazište od početka do kraja bilo nepokolebljivo, čvrsto i jasno: „hrvatski jezik ima svoje i povijesne, i kulturološke, i teritorijalne, i nacionalne posebnosti koje moraju doći do izražaja u standardizacijskim procesima i u vođenju jezične politike i koje ne smiju biti žrtvovane nikakvim”, kako kaže Pranjaković (2015: 20), „višim ciljevima”.

Svoja je jezična zalaganja dao prije svega u glasovitoj knjizi *Književni jezik u teoriji i praksi* (1964) u kojoj, kako sâm u predgovoru navodi, pokušava na „pristupačan način govoriti o jezičnim i pravopisnim pitanjima, prikladno za današnje vrijeme i današnjeg čovjeka. Nama zapravo nedostaju knjige o jeziku koje bi se približile čitaocu i aktualnim potrebama” (Jonke 1964: 6).

Kao što se i naznačilo, Ljudevit Jonke postaje glavnim urednikom *Jezika* od njegova osnutka pa sve do 1970. godine. U tome je razdoblju zajedno sa svojim suradnicima i članovima uredništva pisao, među ostalim, i jezične savjete. Stjepan Babić, kako navodi Ham (2007), prebrojio je njegove radove objavljene u *Jeziku*; riječ je o 141 radu, 133 rada objavljena su tijekom urednikovanja, a ostali nakon napuštanja dužnosti.⁶ Posljednji mu je uredničko-suradnički rad *Kriza oko rječnika književnoga jezika* objavljen u *Jeziku*, 4. broj 17. godišta 1970.⁷

Iako se u bibliografijama Jonkeovih radova ne navodi kako je on autor *Uvodne riječi* prvoga članka u prvome broju *Jezika*, ali s obzirom na stil pisanja temeljnih misli, kako navodi Ham (2007: 88), vidi se da je riječ o Ljudevitu Jonkeu. U tome, kako dalje navodi spomenuta autorica, programatskom članku najavljuje se opseg i dubina *Jezika*, njegovo tematsko i jezikoslovno usmjerenje. Naime, vrlo se jasno kazuje kako će „časopis u prvom redu donositi rasprave i članke o čistoći i pravilnosti suvremenoga književnog jezika” (*Jezik*, 1952 1 (1), 2). Također će „uredništvo u ovom časopisu rado odgovarati na sva pitanja, koja mu se budu postavljala, imajući uvijek na umu, da je prvi i najvažniji zadatak našega časopisa, da pomaže onima, kojima je pomoć u jeziku potrebna” (*Jezik*, 1952 1 (1), 2). Dalje se navodi kako će odabrati ono što je u

funkcionalnosti, a umjesto vukovskog načela „piši kako narod govori” inzistirao je na načelu „piši kako dobri pisci pišu”.

4. I na kraju nemjerljiva je uloga Ljudevita Jonkea kao dugogodišnjega autoriteta u standardnojezičnim i jezično-političkim pitanjima u Hrvatskoj sve od pedesetih do početka osamdesetih godina 20. stoljeća.

⁶ Ivan Marković 2005. godine priredio je opširnu kronologiju Jonkeovih radova: *Ljudevit Jonke, O hrvatskome jeziku u Telegramu od 1960 do 1968*, međutim, kako navodi Ham, ne navode se svi ti radovi iz *Jezika* pa ni oni potpisani Uredništvom (Ur.).

⁷ Popis od njegova 42 rada objavljena u *Jeziku* naveden je u Zborniku radova *Prve sušačke gimnazije u Rijeci 1627-1992*. u kojemu je Višnja Šeta priredila *Bibliografiju radova Ljudevita Jonkea* objavljenih u časopisu *Jezik* 1952. – 1979. godine.

jeziku „najbolje, najljepše i najpravičnije i što je postalo zajedničkom svojinom najboljih književnika na hrvatskoj i srpskoj strani” (*Jezik*, 1952 1 (1), 2–3). U svojemu se uredničkom stažu, u *Jeziku* i *Jezikom*, kako navodi Babić (2004: 165–166 prema Ham 2007: 89) „doslovce ravnao radovima i tim radovima donekle oblikovao javno mišljenje, utjecao na nj i donekle djelovao na jezikoslovni, kulturni, ali i politički život svojega doba”. Bile su to burne šezdesete godine prošloga stoljeća kada je Jonke uz sav angažman imao vremena i za urednikovanje u časopisu *Jezik*.

Ham (2007: 89) navodi da su u časopisu *Jezik* uglavnom sve do danas ostale tri rubrike – Članci, Pitanja i odgovori te Osvrti. Badurina i Palašić (2018: 501) pišu da se vrlo brzo nakon pokretanja časopisa počinju objavljivati polemički tekstovi za koje autorice tvrde kako su sve važnije polemike o hrvatskome jeziku u drugoj polovici 20. stoljeća „ili njegovi odjeci” zabilježeni u *Jeziku*.

Na samim je počecima svojega izlaženja časopis redovito objavljivao reakcije hrvatskih jezikoslovaca i književnika na jezično-politička događanja (osobito Jonkeovo izvješće Pravopisne komisije)⁸ kao i mnoge jezične savjete „kojima se umjereno upućuje na posebnosti hrvatskoga jezika, ali i na razlike između hrvatskoga i srpskoga jezika” (Baraban 2018: 454).

2.1. JEZIČNI SAVJETI ČASOPISA JEZIK OBJAVLJENI TIJEKOM UREDNIKOVANJA LJUDEVITA JONKEA

Jezični savjeti dani u časopisu uglavnom su odgovori na pitanja čitatelja, a dijelom i jezikoslovni članci u kojima će se ukazivati na pravopisne i gramatičke pogreške, leksička sporenja oko uporabe nekih stranih riječi, ukazivat će se i na pogreške uočene prije svega u novinstvu itd. Izdvojeni relevantni jezični savjeti⁹ uglednih hrvatskih

⁸ U ovome je časopisu objavljen (1970: 138) i pretisak izjave Upravnoga odbora Matice hrvatske u kojemu, među ostalim, stoji kako se Novosadski dogovor pokazao „neprikladan da se na njemu zasnuju ravnopravni jezični odnosi” jer se, kako se dalje tvrdi, „pretvorio u sredstvo za opravdavanje jezične neravnopravnosti i za nametanje srpskog književnog jezika ekavskog tipa” te se na kraju zaključuje kako se zbog svega navedenoga „Matica hrvatska odriče Novosadskog dogovora smatrajući ga bespredmetnim i nevažnim, jer ga je povijesna zbilja već opovrgla, upravo kao i Bečki dogovor prije njega”.

⁹ I ostali će jezikoslovci s područja bivše Jugoslavije objavljivati svoje radove u časopisu *Jezik*, među njima je Milan Šipka koji upozorava na upotrebu riječi *broj* i *brojka* (*Jezik* 6 (5), 1958., 140–146). Naime, riječ *brojka*, iako poznata javnosti nije zabilježena, kako navodi autor, ni u jednome rječniku našega jezika. Uglavnom se govori i piše *cifra*, a *brojka* se zamjenjuje riječju *broj*. Međutim, naglašava da je riječ *brojka* izvrsna zamjena za stranu riječ *cifra* zato što je *cifra* isto što i *brojka*, ali *cifra* nije *broj*. Na te pogreške upozorava kroz primjere novinskih članaka, ali iznosi i definicije zabilježene

jezikoslovaca raščlanjeni su na pravopisne, gramatičke (morfološke i sintaktičke) i leksičko-semantičke jezične savjete. Odabranim su se člancima navodili autori, godište, broj i stranica, i to kronološki.

2.1.1. PRAVOPISNI JEZIČNI SAVJETI

Oko pravopisnih savjeta javljaju se vječna sporenja, a što se tiče časopisa *Jezik* prvi se savjeti uglavnom javljaju nakon *Novosadskoga dogovora* iz 1954. koji je opravdano deklarirao zajedničku lingvističku osnovu srpskoga i hrvatskoga književnog jezika pri tom ne poričući povijesnu, kulturno-povijesnu, nacionalnu i političku istinu o pravu svakoga naroda na vlastiti jezični identitet nacionalnoga i kulturnoga života. Međutim, usprkos jasnoći navedenih načela, kako navodi Hekman (ur.) (1997: 26), određene nepreciznosti u samim formulacijama omogućavale su iskrivljavanja i kršenja unutar širih pojava skretanja u realnost našega društvenoga i ekonomskoga života.

Stoga je i sam Ljudevit Jonke vrlo suptilno bilježio jezične pojave pa se tako i u prvome broju 3. godišta (1954: 31) nije mogao oglušiti na jezični nemar, i to plakata objavljenoga u Splitu vezanoga uz gostovanje beogradskoga cirkusa, na kojemu, među ostalim, stoji: „Beogradski cirkus ‘Avala’ gostuje još nekoliko dana u vašem mestu. Dnevno dve predstave 17’30 i 20 ur. sa velikim internacionalnim programom!

u rječnicima te primjerice *Gramatici* (Brabec, Hraste i Živković 1954). Šipka također objašnjava razliku u uporabi *domaći zadatak* ili *domaća zadaća* (*Jezik* 6 (5), 1958., 159–160). navodeći kako bi se ipak trebalo pisati *domaća zadaća* čemu u tekstu nalazi argumente u rječnicima, ali i u praksi kada može doći do nesporazuma u korištenju, npr. kada bi profesor matematike umjesto *zadaća* kazao *zadatak*, pa pita učenike jesu li napisali zadatak na što bi učenici mogli odgovoriti: „Ja sam napisao sve, samo posljednju zadaću nisam mogao da riješim”. On također navodi (*Jezik* 8 (2) 1959., 58–59) za današnje prilike vrlo neobičnu pojavu tadašnjega razgovornog jezika mladih, izraza *imam na raspoloženju vrlo malo vremena* umjesto *na raspolaganju* kako ćemo danas čuti i kako je zapravo pravilno. Osim toga raspravlja o nazivu *kemička čistiona* ili *kemijska čistiona*, međutim naglašava kako se u „našim istočnim krajevima govori i piše hemiska čistiona”, dalje nastavlja kako se taj isti oblik po novome pravopisu, vjerojatno je aludirao na ćirilični *Pravopis srpskohrvatskoga književnog jezik* (Beograd 1960), piše *s j, hemijska*. Navodi kako nije potrebno govoriti *često puta*, nego je dovoljno samo *često* u članku *Često puta ili često* (*Jezik* 9 (3), 1961., 92–94). I u drugome broju 10. godišta (1962: 61–63) piše o nazivima *vozar* ili *vozač* pri čemu *vozar* označava čovjeka „koji tjera zaprežno vozilo”. Nadalje, u petome broju 11. godišta (1963: 153–156) objašnjava razliku između *nastavnog gradiva* ili *nastavne građe*, koju ni jezikoslovci, s obzirom na to da se radi o vrlo suptilnim nijansama, mnogi ne osjećaju. Međutim, nije za potiskivanje riječi *gradivo*, osobito jer znači opći sadržaj nečega. O tome kako su se u *Jeziku* objavljivali i tekstovi koji su se bavili i ostalim jezičnim područjima tadašnje Jugoslavije svjedoče mnogobrojni članci, među ostalim, članak Ismeta Smailovića *O vokativu muslimanskih imena* u petome broju 6. godišta (1957: 139–141). Također je i Svetozar Marković objavljivao u *Jeziku*, prvi broj 9. godišta (1961: 8–21), pa je tako autor članka „Ponovno o vokativu ličnih imena” u kojemu se osvrće na neke već objavljene članke na tu temu nastojeći da se pojednostavni ono što se u jeziku pojednostavniti može.

Čudženje i smjeh!...” Evidentno je da se u tekstu miješaju ekavski i jekavski govor, a k tomu i jekavski *smjeh* pogrešno je napisan umjesto *smijeh*. Kao i u većini svojih tekstova Jonke poziva i na važnost brige o jeziku i ne samo književnika i učenjaka. Jonke u istome broju objavljuje i članke „Poštanske vrednote ili poštanske vrijednote” (*ibid.*: 23–24) sugerirajući pisanje *poštanske vrednote* te „Jezik i naši srednjoškolci” (*ibid.*: 32–32) u kojemu poziva srednjoškolske profesore da se u svojem radu koriste savjetima danima u časopisu *Jezik*. Jonkeovu predloženom *prijevodu* nalazi se potvrda u Boranićevu pravopisu (1951: 171) kao *prijevod*, ali *prevoditi*, općenito se u navedenom pravopisu bilježe oba oblika jekavski i ekavski, za koje autor nalazi objašnjenje u činjenici da su „pravilni i lijepi u svom kraju”. Naime, u Boranićevu pravopisu (*ibid.*: 8) navodi se pravilo „da kada se skraćeni slog *je* nađe iza *r* sa suglasnikom, gubi se *j*, npr. *vrijedan*, *vrednoća*”. I u ostalim će se savjetima Jonke baviti pisanjem jata pa tako u prvome broju 4. godišta 1955. odgovara na kratka pitanja čitatelja što je pravilnije *pripovijetki* ili *pripovijeci* kojima se nalazi potvrda u Boranićevu *Pravopisu* (1951: 172) pod riječju *pripovijetka*: dativ i lokativ glase *pripovijeci*, u *Gramatici hrvatskoga ili srpskoga jezika* (Brabec, Hraste i Živković 1954) stoji samo *pripovijetki*. Jonke zaključuje da su pravilna oba oblika „jer su oba živa i u novoštokavskim govorima” čemu nalazi potvrdu i u Maretićevoj *Gramatici i stilistici hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, 1899.

U četvrtome broju drugoga godišta 1953.¹⁰ Josip Hamm¹¹ piše o prijedorima oko pisanja imenica s predmetkom *pre-*. Kao polazište svojih objašnjavanja uzima Vukovićeva *Pravopisna pravila i uputstva za pisanje ijekavskih glasovnih oblika sa pravopisnim rječnikom ijekavizama* (Sarajevo, 1949), Benešićev *Hrvatsko-poljski rječnik* (Zagreb, 1949), Boranićev *Pravopis* (10. izdanje, Zagreb, 1951) te Beličev *Pravopis* (Beograd, 1950–1952). U njima naime dominiraju izvedenice imenica s predmetkom *pre-*, primjerice Boranić navodi da se prema *prijenos* govori *prenositi*, prema *prijepis* – *prepisati* i prema *prijevod* – *prevoditi* (1953: 97–98). Nakon iscrpnoga pregleda primjera navedenih normativnih priručnika s prostora bivše Jugoslavije Hamm, spominjući Bečki dogovor (1950), koji je tražio da se piše jednim narječjem, drži da se određene strukture, primjerice jekavski vokalizam prema kojemu se traži da *jat* u *pre-*,

¹⁰ U istome godištu, a u petome broju Josip Hamm objavljuje i članak „U tom pogledu” ili „s obzirom na to?” Vidi *Jezik* (151–153). U *Jeziku* je često pisao o imenima, i to stranima, pa će tako primjerice u trećemu broju 5. godišta (1956: 74–81) objaviti članak „Pisanje tuđih imena”.

¹¹ Josip Hamm, slavist, objavljivao je radove u uglednim publikacijama iz mnogih jezikoslovnih disciplina, akcentologije, fonologije, dijalektologije, leksikologije i leksikografije. Sudjelovao je u pokretanju institutskoga časopisa *Slovo* (kojemu je urednikom do 1960.) i *Radova Staroslavenskog instituta*, a sudjelovao je i u radu časopisa *Jezik* od 1952. do 1960. Priređivao je za tisak, kako navodi Lisac (2010), Benešićev *Rječnik hrvatskoga književnog jezika od preporoda do I. G. Kovačića*.

kada se dulji, postaje dugo i prelazi u *ije* (*prije-*), pa ga tako treba i pisati neovisno o tome čita li se *ije* dvosložno ili jednosložno. Tako se i kod Boranića, Benešića i Belića bilježe *prijènos*, *prijèvod* i *prijèpis*.

Ljudevit Jonke, osim odgovora na upite čitatelja, piše i općenite kraće jezične rasprave u kojima se dotiče svih jezikoslovnih pitanja pa će tako u četvrtome broju 6. godišta (1957: 125–126) pisati o vječnome sporu oko pisanja *ne ću* ili *neću*, navodeći kako je razumljivo da Boranićev *Pravopis* piše *ne ću*, a Belićev *neću*, dok za izgradnju budućega, zajedničkoga pravopisa komisija predlaže *neću*. Neovisno o svemu tome Jonke sugerira Boranićevo rastavljeno pisanje. U tome istom broju i godištu objašnjava prigovor dopisnika o pisanju oblika *vodstvo* ili *vođstvo* ističući kako nema razloga za brigu da će se preuzeti *vođstvo* jer ono ostaje samo za istočnu varijantu s obzirom na to da je pravopisna komisija odobrila oba načina (*Jezik*, 1957, 6 (4): 126).

Jezični savjeti Mate Hraste¹² objavljeni u *Jeziku* uglavnom se vezuju uz toponomastiku, antroponomastiku te poneki pravopisni i gramatički problem pa tako u trećemu broju 1. godišta 1952.¹³ objavljuje članak „Stari grad, Starograđanin i starogradski” kao reakciju na raspravu između P. Moscatella i A. Zaninovića o rodnome mjestu Petra Hektorovića.¹⁴ Spornim se našlo neujednačeno pisanje toga geografskog pojma, i to kao *Stari Grad*, *Stari grad* i *Starigrad*. Dalje navodi mišljenje Petra Skoka da o tome što je ispravno odlučuje domaći govor. Stoga taj toponim,¹⁵ kako navodi Hraste, treba i u književnome jeziku zamijeniti onako kako ga zamjenjuju *Starograđani*, a što bi prilagođeno književnomu jeziku glasilo *Stari grad – Staroga grada – Starom gradu*, kako je navodio i spomenuti Moscatello. U pisanju *grada* Hraste se poziva na

¹² Prvi u nizu bit će Mate Hraste, hrvatski jezikoslovac, čija su stručna i znanstvena djelatnost bile školska gramatika i hrvatska dijalektologija. Objavio je niz hrvatskih gramatika za osnovne i srednje škole, od kojih je najveća i najpoznatija priručna *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga jezika* u suautorstvu s Ivanom Brabecom i Sretenom Živkovićem (1965). Međutim, prije objave te gramatike objavljivat će u *Jeziku* pa tako već u prvome broju 1. godišta 1952. izlazi članak „O izvođenju etnika od geografskih imena”, u kojemu prije svega govori o nastavku *-ka* za tvorbu etnika za ženski rod i na kraju zaključuje kako pored *Hvaranka*, kako je zabilježeno i u Boranića, može se reći i *Hvârka*, pozivajući se na primjere iz književnojezične tradicije 16. st. i pisca Martina Benetovića. Hraste u nastavku istoga broja objavljuje i članak „Pisanje tuđih imena” (prvi broj 1. godišta) u kojemu postavlja pitanja kako se pišu francuska, engleska i druga imena, fonetski ili etimološki obrazlažući da se ne može u tome kontekstu govoriti o fonetskome ili etimološkome pisanju, već o transkripciji ili transliteraciji, smatrajući kako bi imena iz zapadnoeuropskih jezika trebalo transkribirati, odnosno prepisivati kao u jeziku iz kojega potječu.

¹³ U tome istom godištu, samo u broju 3 (1955: 88–89), objavljuje savjet „Postupati, zastupati – postupiti, zastupiti”.

¹⁴ Članak se zvao „Okolnost mjestu Petra Hektorovića” objavljen u *Hrvatskome kolu* Matice hrvatske, god. V, br. 1, str. 124–125.

¹⁵ I u prvome broju 9. godišta (1961: 7–11) piše članak „O pisanju imena mjesta”.

Boranićev pravopis u kojemu stoji da se piše malim slovom. Na kraju po pravilima našega jezika trebalo bi pisati pridjev *starogradski*, a ne *starigradski* (1952: 75–76).

Vežano uz pisanje toponima Mate Hraste u prvome broju 12. godišta (1964: 22) odgovara na pitanje čitatelja kaže li se pravilno *Genovežanin*, *Denovežanin* ili *Genovez* s obzirom na to da je čitatelj u novinama naišao na različite verzije. Što se tiče toponima *Genova*, treba ga tako i pisati jer je to u skladu s našom tradicijom ili prema našem izgovoru i prema tadašnjemu pravopisnom pravilu *Đenova*. Analogno tomu pravilni etnik za muški rod bio bi *Genovljanin*, za ženski rod *Genovljanka*, a ktetik *genovski* i onda, moguće zbog kompromisne pravopisne situacije toga vremena, predlaže „ili još bolje u skladu s pravopisnim pravilom: *Đenovljanin*, *Đenovljanka*, *đenovski*”. Prvi je prijedlog u skladu s tradicijom, a drugi kako nalaže izgovorni način tadašnjega pravopisa. Naime, u tada važećemu pravopisu navodi se pravilo: „Vlastite imenice zadržavaju oblik koji imaju u jeziku iz kojega su uzete” (Boranić 1951: 35). Također predlaže pravilni etnik za muški rod *Genovljanin*, za ženski rod *Genovljanka*, a ktetik *genovski*.

U posljednjem, 18. godištu (1970) Jonkeova urednikovanja uredništvu *Jezika* dolazi upit kojim se početnim slovom, velikim ili malim, pišu dijelovi složenih imena ulica i trgova ako ti dijelovi nisu na početku imena i nisu vlastite imenice. Na taj upit odgovora Božidar Finka¹⁶ koji će, osim u uredništvu, dati svoj obol i objavljujući nekoliko savjetodavnih članaka u *Jeziku*, među ostalim, jezične savjete vezane uz neka semantička ili pravopisna pitanja. Aludirajući na rječnik tada važećega *Pravopisa*, ali ne navodi kojega¹⁷, a u kojemu nisu ti nazivi ujednačeni, iako se u tekstu jasno i točno navode primjeri *Ulica socijalističke revolucije*, *Trg žrtava fašizma*, a u rječniku *Trg Republike*, *Trg Slobode*, upozorava na te nedosljednosti koje zbunjuju javnost.

Među Jonkeovim posljednjim odgovorima na upite čitatelja bili su oni objavljeni u petome broju 16. godišta (1968/69: 156–157), i to u članku „U latinici je točka iza rimskoga rednog broja funkcionalno potrebna” u kojemu odgovara na prigovore, kako

¹⁶ O Božidaru Finki Šimunić (2013: 13) piše kao o uvaženom hrvatskom jezikoslovcu koji je punih 50 godina djelovao u hrvatskome jezikoslovlju na više područja, najviše u području dijalektologije, i to čakavskoga narječja. Osobito plodonosne bile su mu 70-e godine 20. stoljeća. Tih je godina, kako navodi Šimunić (*ibid.*: 15), „bio stalno u jezičnoj areni” ustrajno se boreći „za samobitnost hrvatskoga jezika”, a njegovi članci „o problematici hrvatskoga književnoga jezika, o normi i normiranju bili su vrlo stručni i razboriti”. Tih je godina u *Vjesniku* objavljivao u rubrici *Jezične dileme* koje su bile ukinute zbog, kako navodi Šimunić (*ibid.*), „autorovih prohrvatskih stavova o samobitnosti hrvatskoga jezika”. Poslije mu je zabranjen i spomenuti *Hrvatski pravopis*, tzv. *Londonac* koji je izradio zajedno s akademikima S. Babićem i M. Mugušem.

¹⁷ U *Pravopisu hrvatskoga ili srpskoga jezika* Dragutina Boranića (1951) ne navode se ti primjeri, samo *Trg Republike* (1951: 60).

navodi, kulturnoga radnika prof. Jurja Bukše koji prigovara što *Pravopis hrvatskosrpskoga književnog jezika* (1960) određuje da se iza rimskoga rednog broja ne stavlja „tačka”. Međutim, Jonke smatra da „tačka iza rimskog rednog broja u latinici svakako ima funkcionalno značenje, pa je potrebno da je i Pravopis propiše”. (1968/69: 157) Na kraju zaključuje „da se tačka stavlja i iza arapskih i iza rimskih rednih brojeva, a izostavlja se onda kad se iza njih pojavljuje zarez, na primjer: U I. nadmetanju postigao je uspjeh, Ali: U I, II, III. i IV. nadmetanju nisu postignuti željeni rezultat” (*ibid.*).

Bile su to godine prije i nakon objavljivanja *Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika*¹⁸, točnije početkom srpnja 1966. kada dolazi do političkoga prevrata u tadašnjemu jugoslavenskome režimu (poznati Brijunski plenum) koji otvara, kako navodi Mićanović (2012), nove smjernice slobodnijemu pristupu kulturi tadašnje SR Hrvatske. Osim bavljenja *Jezikom* u tome je vremenu Jonke obnašao dužnost direktora Instituta za jezik Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti pa je u vezi s *Deklaracijom* izjavio sljedeće: „Institut je primio od Matice hrvatske tekst deklaracije i nakon razmatranja od 13. do 15. ožujka na plenumu svih naučnih radnika Instituta taj je tekst pročitao, o njemu se diskutiralo i on je u cjelini i jednoglasno usvojen, po shvaćanju koje je izraženo u izjavi potpisnika od 25. ožujka.” (Hekman (ur.) 1997: 35)

2.1.2. GRAMATIČKI JEZIČNI SAVJETI

Seriya jezičnih savjeta vezuje se uz gramatička sporenja koja su se u radu raščlanila na one morfološkoga te sintaktičkoga karaktera.

2.1.2.1. MORFOLOŠKI JEZIČNI SAVJETI

Revija morfoloških savjeta bavi se pitanjem sklonidbe pa će tako u četvrtome broju 1. godišta 1952.¹⁹ Mate Hraste pisati o tome kaže li se *peti svibanj* ili *peti svibnja*.²⁰ Kao što se u uvodu i naznačilo, osim časopisa *Jezik*, na prostorima tadašnje Jugosla-

¹⁸ *Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika* objavljena je u *Telegramu* 17. ožujka 1967. godine zahvaljujući zamjeniku urednika Slavku Mihaliću koji je odbio povući tekst iz tiska.

¹⁹ Na kraju istoga broja *Ljudevit Jonke* objavljuje osvrt na Beličev *Pravopis srpskohrvatskog književnog jezika*, tiskanoga u Beogradu 1950. U istome tom broju Mate Hraste osvrće se i na neka izdanja srpskoga časopisa *Naš jezik* (knj. III, 7–8, 9–10.), i to na članke A. Belića „Za dobar književni jezik” i „*Jugoslavija* i srodne izvedene reči” (u tome članku primjerice dokazuje da je pridjev *jugoslavenski* izvorniji nego *jugoslovenski* (1952, 1 (4): 127).

²⁰ O tome problemu piše i Milan Šipka. Vidi u članku „Nekoliko riječi o deklinaciji datuma” (*Jezik* 1961, 9 (3): 95).

vije u Beogradu izlazio je *Naš jezik* u kojemu je o navedenome jezičnom problemu pisao još 1934. M. Rešetar, tvrdeći da je pravilno pisati „prvi siječnja, drugi veljače, peti ožujka”, o čemu piše u svojem tekstu spomenuti Hraste (1952: 121). Međutim, dalje Hraste navodi mišljenje prof. Radivojevića da je „tečnija, muzičkija, prirodniija i točnija” (*ibid.*) druga verzija iako ne isključuje i prvu verziju, ali ovoj daje prednost uz obrazloženje da nju više naroda koristi. Hraste spominje i u to vrijeme važeće pravopise, Boranićev (Zagreb, 1951: 60) i Beličev (Beograd, 1950: 15) koji taj praznik bilježe kao *Prvi maj*, što Hraste zaključuje kao činjenicu da sve više istiskuje *prvi siječanj* pravilniji *prvi siječnja*.

U prvome broju 4. godišta (1955: 31) Ljudevit Jonke odgovara na kratka pitanja čitatelja iz Zadra da je pravilno samo *jedanput, prvi put, zadnji put*, ali pored *svaki put* dobra je i genitivna konstrukcija *svakog puta*. Također rješava nedoumice oko sklanjanja višečlanih naziva mjesta, npr. *Vela Luka*, pa tako sugerira sklanjanje obaju dijelova i odvojeno pisanje, npr. *Vela Luka, Veloj Luci* itd.

U zadnjemu, petome broju 2. godišta (1953: 136–140)²¹ Mate Hraste bavi se uvijek aktualnom problematikom pisanja i sklanjanja ženskih prezimena. Prije svega spominje se jezičnoga savjeta Tome Maretića iz njegova savjetnika iz 1924. po kojemu je obvezno sklanjanje ženskih prezimena jer je „nehrvatski i nesrpski što mnogi pisci novijega vremena ne sklanjaju prezimena, kad služe za žene” (Maretić 1924: 136). Ako je žena udana ili udovica, navodi da je pravilno *Milica Nikolička* umjesto *Milica Nikolić*, za *Danicu Petrović*, *Danica Petrovička* itd. Hraste se osvrnuo i na članak srpskoga jezikoslovca D. Kostića u beogradskome jezičnome časopisu *Naš jezik* (III, 200–206 i 229–236) koji se nije posve složio s Maretićevim prijedlogom te navodi kako se, ako se navodi neka ženska oznaka kao krsno ime i sl., upotrebljava muški oblik prezimena, npr. *Sofija Petrović*, a ne *Sofija Petrovička*. Zanimljivo je da se danas na takav oblik može naići u razgovornoj verziji kao i ondašnjemu „narodnom govoru”. Hraste naime upozorava na ono što i danas vrijedi, a to je da „za razliku od muških prezimena, koja se u kosim padežima sklanjaju, ženska se prezimena ne sklanjaju” (*Jezik*, 5. broj 2. godišta 1953: 137) npr. *Pismo sam poslao Milici Petrović*.

U prvome broju 17. godišta (1969: 20–21) Stjepan Babić upozorava kako je lektorica u nekome časopisu uočila oblike *vrst, vrsti* koje je zamijenila oblicima imenice

²¹ Taj niz rasprave o prezimenima nastavlja Josip Valković člankom „Ime i prezime u administraciji”, prvi broj 4. godišta 1955., 22–25. u kojemu sugerira, među ostalim, da se kod ženskih prezimena, npr. kad se neka *Jagićeva* uda za *Ljubića* bit će *Ljubić(ka)* rođena *Jagić*, a ne *Jagićeva*. Imenima se bavi i u članku „Tvorba imenica ženskoga roda od stranih imenica muškoga roda sa završetkom -t”, četvrti broj 5. godišta 1956. (106–107) u kojemu raspravlja kako naziv *kandidatica* može biti pravilan, ali se u narodu ipak više koristi izraz *kandidatkinja*.

vrsta pa traži potvrdu je li ispravno postupila. U objašnjenju za davanje prednosti oblicima *vrsta*, *vrste* pronalazi potvrdu u Boranićevu *Pravopisu*, dok Maretić i Rožić oblik *vrst* uzimaju kajkavizmima.

U trećemu broju 15. godišta (1967: 88–90) Babić odgovora na pitanje čitatelja iz Dubrovnika koji na radiju čuje nepravilnu uporabu roda imenice *jugo*, npr. *Na Jadranu je puhao jaki (ili slabi ili umjereni) jugo* u kojem je *jugo* muškoga roda. U praksi se upotrebljavaju oba roda i, naravno, ističe kako je nužno da se ustali jedan rod, i to srednji te smatra da kada bi nekoliko ustanova, meteorološki zavod, radio i televizija, *Vjesnik*, prihvatilo taj savjet, ubrzo nestala i kolebanja.

Uloga je Stjepana Babića²² u časopisu *Jezik* velika, stoga je nužno ukazati i na neke njegove zanimljive savjete dane u promatranome razdoblju, i to pravopisne, morfološke, sintaktičke i tvorbene. Naime, u petome broju 4. godišta (1955: 145–148) objavljuje članak „Neka pitanja u vezi s imenicama na -ost”. Na početku članka koristi prigodu ukazati na uobičajene pogreške naših učenika i studenata vezanih uz kolebanja između *zamijenjen* i *zamjenjen* te *zamjenjujem* i *zamijenjujem* pa objašnjava kako svi oblici trenutnih glagola tipa *zamijeniti* imaju *ije*, a oblici trajnih ili učestalih tipa *zamjenjivati* samo *je*. Kod Boranića (1951: 208) nailazi samo na potvrdu pisanja *zamjenjivati*. Međutim, raspravu nastavljaju kako se od tih glagola često upotrebljavaju glagolske imenice i apstraktne imenice na -ost. Nakon odulje rasprave, zaključuje kako ne preporučuje korištenje imenice npr. *riješenosť* u značenju *odlučnost*. Na tu je pojavu upozoravao i Maretić, kako dalje navodi, navedenim oblicima treba se koristiti samo kada je to prijeko potrebno.

U prvome broju 5. godišta (1956: 28–29) Hraste objavljuje članak „O deklinaciji izraza Radio-Zagreb” kao odgovor na upit čitatelja kako je bolje reći *preko Radija Zagreb* umjesto *preko Radio-Zagreba*. Hraste objašnjava kako izrazi *Radio Zagreb*, *Velika Gorica*, *Novi Sad* nisu složenice, pa tako u njima riječ *radio* označava ustanovu, stoga ih i ne treba pisati kao složenice, nego ih upotrebljavati kao u sljedećim primjerima: *Večeras će se preko radija Zagreb (bolje: Zagrebačkog radija); U radiju Beograd (bolje: u Beogradskom radiju)* itd. U prvome broju 6. godišta (1957: 1–3) Hraste također piše članak „O značenju i upotrebi imenica na -ište” na koji ga je

²² Stjepan Babić jedan je od najznačajnijih hrvatskih jezikoslovaca, autor glasovite *Tvorbe riječi u hrvatskome književnome jeziku* (Zagreb, 1986, ³2002) koja je izašla u izdanju HAZU-a kao 2. svezak *Nacrta za gramatiku hrvatskoga književnog jezika*. Sa Stjepkom Težakom autor je velikoga broja izdanja *Gramatike hrvatskoga jezika*, od 1966. do 1996., *Hrvatskoga pravopisa* objavljenoga u suautorstvu s Božidarom Finkom i Milanom Mogušem. Također se spomenuo njegov utjecaj i uloga unutar časopisa *Jezik* kao člana uredništva i kao glavnoga urednika od 18. godišta odnosno od 1970. do 1973. te od 1976. do 2005.

ponukao natpis u beogradskome tramvaju, *24 sjedište*, dok je u Zagrebu uobičajeno *sjedalo*. Ostaje pri takvoj tvrdnji da je za područje Zagreba uobičajena ta imenica, dok imenica *sjedište* na tome prostoru „ima šire, apstraktno, značenje”.

U drugome broju 4. godišta (1955: 36–43) Petar Skok²³ objavljuje opsežan članak „O sufiksima *-isati*, *-irati* i *-ovati*” ukazujući na činjenicu toga vremena koja se vezuje uz razvijanje književnoga jezika u dvama središtima, Zagrebu i Beogradu, što će u konačnici rezultirati da će se u Beogradu stvoriti „izvjestan uzus” na *-isati*, a u Zagrebu na *-irati*.²⁴ U Hrastinoj *Gramatici* (1952: 156) u poglavlju o tvorbi „prostih glagola” navodi se postojanje glagola s tim nastavkom: „izvedeni od imenica su i glagoli na *-sa* (*-isa*, *-osa*): *ciganisati*, *krunisati*, *majstorisati*”.

Već spomenuti autor Josip Hamm piše manje savjetodavne članke pa će tako u prvome broju 1. godišta 1952.²⁵ objaviti članak „Slovenski ili slovenački” navodeći da su Hrvati oblikovali pridjev *slovenski* prema susjedima Slovencima, dok su Srbi koji nisu u neposrednome susjedstvu s njima stvorili pridjev *slovenački* za sve ono „što mi zovemo slovenski” (1952: 28). U zadnjemu, petome broju godišta 1952. časopisa *Jezik* izlazi članak „Slovenački ili slovenski” Miloša Moskovljevića, kako se navodi „uvaženog jezičnog stručnjaka”, koji je napisan kao reakcija na istoimeni članak Josipa Hamma. Naime, Moskovljević tvrdi: „Svi naučni razlozi govore za to da svi koji govore i pišu hrvatskim ili srpskim jezikom upotrebljavaju samo pridjev *slovenački*...” (1952: 155). Jasno je da takvo mišljenje u časopisu *Jezik* nije naišlo na prihvaćanje, stoga je ubrzo nastala reakcija uredništva kako se ne mogu prihvatiti ti „pogrešni zaključci” (*ibid.*: 156).

Osim kao član uredništva u *Jeziku* Milan Moguš objavljuje i poneke jezične savjete, i to uglavnom gramatičke. U prvome broju 2. godišta 1953. autor objavljuje članak u kojemu objašnjava kako se pravilno piše *Starigrad*, *Starigradčanin* i *starigradski* kao reakciju na Hrastin članak o pisanju rodnoga mjesta književnika starije hrvatske književnosti Petra Hektorovića. Međutim, ovdje je riječ o malome mjestu podno Velebita te i Moguš, kao Skok i Hraste, drži valjanim znati kako narod nekoga kraja izgovara i mijenja neko geografsko ime kako bi ga se znalo točno i napisati. Stoga se u ovome

²³ Za Petra Skoka, Petar Guberina (1956: 97) povodom njegove smrti ističe kako je riječ o „opće priznatom stručnjaku na području romanistike, balkanistike, slavistike i toponomastike”. Uz ostala djela, svakako je važno izdvojiti njegov *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* (1971–1974) kojim je nastojao usustaviti svoja dugogodišnja istraživanja, od 1948. do 1956., međutim nije sam završio obradbu svih jedinica (među ostalim prvu knjigu uredio je i Ljudevit Jonke), a sam rječnik objavljen je posthumno u četiri sveska s preko 10.000 natuknica.

²⁴ Vidi više u članku *Jezik*, 4. godište (1955: 36–43).

²⁵ U tome istom broju objavljuje i članak „*Pisanje tuđih imena*”. Vidi. *Jezik* prvi broj, 1. godište (1952: 29–31).

primjeru navodi da mještani izgovaraju *Stàrigrad* te se u toj složenici sklanja samo drugi dio: *iz Starigrada, Stàrigradu, ù Starigrad*, tako valja i pisati pa odatle slijedi etnik za muški rod *Stàrigradānin*, a pridjev *stàrigradski* što je, kako zaključuje, u duhu našega jezika (1952: 24–25).

Iako ne nužno kao gramatički problem, u ovome će se pregledu izdvojiti zanimljiv članak Josipa Vončine²⁶ koji u trećemu broju 5. godišta (1956: 82–84), ne kao odgovor čitatelju na upit, nego više kao savjet o tome kako nazivati sportaše u našem jeziku, pa spominje dva nastavka za tvorbu naziva sportaša, i to one na *-ač* (*bacač*, npr. diska; *jahač*; *plivač* itd.) te na *-aš* (*košarkaš*, *nogometaš*, *hokejaš* itd.). Navodi i ostale nastavke koji se mogu čuti kao one na *-ac* (*padobranac*, *strijelac* itd.), *-er* (*fudbaler*, *teniser*, *bokser*) nastale prema engleskim terminima, stoga sugerira zamjenu našim riječima ili „ponašenim riječima” te nastavak *-ičar*, od imenica atletika, gimnastika izvedeni su nazivi *atletičar*, *gimnastičar*. O tome konkretno ne piše Hraste u *Gramatici* (Brabec-Hraste-Živković 1952: 138), ali se dotiče toga nastavka u kombinaciji s nastavkom *-lac* pa navodi da se može reći *šaptač* ili *šaptalac*. Na kraju Vončina navodi neke „besmislice” kao primjerice *stolni tenisač* umjesto *stolnotenisač* nastao kao naziv *Crnogorac* od *Crne Gore*.

2.1.2.2. SINTAKTIČKI JEZIČNI SAVJETI

Već u prvome broju 1. godišta (1952: 26) Ljudevit Jonke pisat će o nastavi hrvatskoga jezika u srednjim školama u kojemu, među ostalim, ukazuje na to da „velik dio naših srednjoškolaca i abiturijenata ne poznaje najosnovnijih pravila pravopisa i gramatike materinjeg jezika”. Razlog vidi u tome što su ta djeca osnovnu školu prolazila tijekom Drugoga svjetskog rata kada je, razumljivo, nastava bila neredovita. Rješenje vidi u lektiri i jezičnim vježbama. U trećemu broju 1. godišta (1952 : 90) odgovara na upit kako se pravilno piše izgubiti *od koga* ili *izgubiti s kim* pa savjetuje kako je pravilno samo *izgubiti s kim* i *dobiti s kim*, pa tako treba govoriti i pisati. Isti autor dalje nastavlja sa savjetom što je pravilnije *čita se Šenou* ili *čita se Šenoa* pa tako

²⁶ Akademik Vončina glavninu je svojega rada usmjeravao na proučavanje povijesti hrvatskoga jezika, osobito jezika i stila hrvatske književnosti od 15. do 18. stoljeća. Objavio je niz članaka, rasprava i knjiga, među ostalim: *Analize starih hrvatskih pisaca* (1977), *Lingvostilistička hrestomatija hrvatske književnosti od kraja 15. do početka 19. stoljeća* (1988), *Posebni prilog Stoljećima hrvatske književnosti* (1999). Svoj je prilog dao i u časopisu *Jezik*, u uredništvu, također pišući rasprave, ali pišući i jezične savjete, i to uglavnom dotičući se nekih tvorbenih i gramatičkih pitanja, pa je tako u drugome broju 1. godišta 1952. godine (str. 91) objavio uobičajenu grešku nepravilne uporabe veznika *pošto* već u naslovu postavivši pitanje *Je li pošto uzročni ili vremenski veznik* gdje bi na mjestu uzročnoga veznika umjesto *pošto* trebalo stajati *budući da*, a *pošto* upotrebljavati kao vremenski veznik.

navodi kako „uz pasivni glagol ne dolazi objekt u akuzativu, nego se naprotiv objekt aktivne rečenice pretvara u subjekt pasivne. Aktivna rečenica *Čitaju Šenou* pretvara se u pasivnu ovako: *Čita se Šenoa*” (*ibid.*: 90–91).

U petome, posljednjem broju, 1. godišta (1952: 151) Jonke objavljuje članak „To nije za vjerovat” u kojemu počinje od konstrukcije *za plus infinitiv* koju se može, pod utjecajem talijanskoga jezika, pročitati u pulskim i riječkim novinama umjesto pravilnoga *to je nevjerojatno* ili *to se ne može vjerovati*.

Petar Skok svoje objave u *Jeziku* započinje već u prvome broju 1. godišta 1952. godine raspravljajući o jezičnoj kulturi, a objavljuje i jezične savjete, ali ne tako često. U pregledu će se navesti onaj objavljen u četvrtome broju 3. godišta (1954: 124) pod nazivom „Unakršavanje dviju sintaktičkih konstrukcija” u kojemu se osvrće na uobičajene konstrukcije u novinskim člancima (primjerice onaj objavljen u *Vjesniku*, 7. veljače 1953.) u kojima se susreće konstrukcija izravnoga objekta uz refleksiv *se* u značenju neodređenoga „ličnog” subjekta npr. *kojim se daje veću slobodu* umjesto *veća sloboda*.

U istome broju (1953: 124) Rikard Simeon²⁷ objavljuje kratak savjet pod naslovom „*U vezi čega* ili *u vezi s čim?*” Na pisanje savjeta motivirala ga je konstrukcija na koju je naišao u *Narodnome listu* (28. ožujka 1953., 1) koja glasi *U vezi svih tih problema skicirani su zaključci prema kojima bi trebalo uvesti društveno upravljanje knjižnicama*. Naime, objašnjava kako je izraz *u vezi čega* „jezična nagrada” te bi taj isti izraz onda trebao pravilno glasiti *U vezi sa svim tim problemima* te, kako dalje navodi, nakon *zaključci* staviti zarez.

I u četvrtome broju 2. godišta (1953: 124–127) Jonke piše osvrt na razinu gramatike i pravopisne pismenosti „jednih zagrebačkih novina” čije ime ne želi spominjati jer ne smatra važnim, osim što je važno upozoriti na cijeli niz pogrešaka, primjerice onih sintaktičkih konstrukcija u kojima kada su duge rečenice „stradava kongruencija”. Naime, pisac u drugome dijelu rečenice, nakon umetnute rečenice, zaboravi na rod ili broj subjekta u rečenici, npr. *Ekonomski problemi, za koje su zemlje Latinske Amerike bile naročito zainteresirane, odložene su za buduću konferenciju*. Također upozorava i na česte zamjene infinitiva konstrukcijom prezent i veznik *da* iako se na tu pogrešku često upozoravalo u časopisu *Jezik*, npr. *...namjerava se trenutno da riješi*, umjesto „prirodnijeg i ljepšeg” *...namjerava se trenutno riješiti*. I u ovome članku upozorava na pretjerano korištenje stranih riječi: *renome, kontakt, transport, lider, miting, rela-*

²⁷ Rikard Simenon jezikoslovac je i povjesničar književnosti, autor dvosveščanoga *Enciklopedijskoga rječnika lingvističkih naziva* na osam jezika (1969) za koji Jonke navodi jedinstvenoga djelu u nas „i vrlo vrijednoga u međunarodnim razmjerima” naglašavajući kako je to „najveći domet koji se kod nas danas u tome mogao postići” (Jonke 1969: 125).

cija, tim, ekipa, trening, penal, sektor, servis koje valja mijenjati našim riječima *dobar glas, dodir, prijevoz, vođa, zbor, udaljenost, momčad, družina, vježbanje, jedanaestorac, područje, usluga*.

U trećemu broju 3. godišta 1954. Hraste (1954: 70–72)²⁸ piše o upotrebi prijedloga *na* umjesto *u* uz geografska imena u kojemu polazi od uobičajenih izraza koji se mogu čuti na riječkome području, primjerice *Gren na Sušak, na Volosko, na Krasicu* itd., također će, kako dalje navodi, čakavci srednje Dalmacije reći, kao i štokavci, *Bio sam na Rijeci, Idem na Rijeku*. Navodi kako je u našem jeziku uobičajeno čuti i obrnute primjere *Idem u brdo* umjesto *Idem na brdo*. Na kraju zaključuje kako se u štokavskim govorima uz imena mjesta upotrebljava prijedlog *na* umjesto *u*, a s obzirom na to da su oni osnova književnomu jeziku, nije nepravilno govoriti i pisati u suvremenome jeziku npr. *Bio sam na Sušaku*. Međutim, razumljivo je da je u takvoj službi pravilnija upotreba prijedloga *u* nego *na*. Naime, u *Gramatici hrvatskoga ili srpskog jezika* (Brabec, Hraste i Živković 1952: 126) navodi se kako prijedlog *na* stoji uz akuzativ i lokativ, kao i prijedlog *u* koji, osim s ta dva padeža, stoji uz genitiv.

Što se tiče časopisa *Jezik* i savjetodavnih članaka Zlatka Vinca,²⁹ uglavnom se radi o nekim sintaktičkim pitanjima pa tako u prvome broju 3. godišta (1954: 24–25) piše o dvostrukoj negaciji, u čemu se i danas uvelike griješi, članak se zove *...Ni ne ili...i ne?*. U spomenutom članku navodi kako je o tome problemu govorio i Tomo Maretić u svojem *Savjetniku*. Vince nakon iznošenja niza argumenata i primjera zaključuje kako „neposredno ispred zanijezanog glagola *ne* valja upotrebljavati *ni, niti*” jer „ne mogu biti dvije takve negacije neposredno jedna iza druge”, pa tako primjeri *on ni ne može ništa drugo reći* treba glasiti *on i ne može ništa drugo reći*.

U trećemu broju 3. godišta (1954: 90–91) Vince također odgovara na sporenje o razlikama među upitima *Gdje, kamo i kuda?* polazeći od upita *Gdje ideš?* koji možemo i danas čuti u razgovornome jeziku, *Kuda ideš?* također se čuje kada se želi iskazati cilj kretanja. U obrazlaganju svojih tvrdnji spominje se članka M. Stojkovića

²⁸ U trećemu broju 5. godišta (1956: 89–90) objavljuje sličan članak „*Putujem za Rijeku ili putujem u Rijeku*” u kojemu objašnjava kako je uobičajeno reći *Vlak je oputovao za Split* kada se spominje prijevozno sredstvo, međutim ako se ne navodi vozilo, onda se čuje *otac je oputovao u Zadar*. Zaključuje kako upotreba prijedloga *za s akuzativom* nije u duhu našega jezika, u ovome značenju ni za vozilo, a ni za putnika, stoga valja pisati i govoriti *Vlak je oputovao u Split, Otac je krenuo u Dubrovnik* itd.

²⁹ Jezikoslovac i kroatist Zlatko Vince dao je značajan doprinos proučavanju hrvatske kulturne i jezikoslovne prošlosti, osobito 19. stoljeća. Njegovo je središnje djelo vrijedna sinteza *Putovima hrvatskoga književnog jezika: lingvističko-kulturnopovijesni prikaz filoloških škola i njihovih izvora* (1978, ²1990, ³2002). Svakako je vrijednim spomena i njegov utjecaj u oblikovanju spomenutoga *Jezičnoga savjetnika s gramatikom* (tzv. *Zeleni* Matičin savjetnik, 1971) pisanoga u suradnji sa Slavkom Pavešićem, Vidom Barac-Grum i Dragicom Malić.

objavljenoga u *Hrvatskome jeziku* navodeći kako se ovo pitanje ne razlikuje u dalmatinskim primorskim mjestima. Vince na kraju zaključuje da navedene priloge treba upotrebljavati u značenju koje su propisivale tadašnje gramatike, konkretno navedeni primjer umjesto *Kuda ideš?* trebao bi glasiti *Kamo ideš?* kako bi označio cilj kretanja.

U prvome broju 5. godišta (1956³⁰: 31–32) Jonke objašnjava čitatelju iz Dubrovnika što je pravilnije *Zlatarićeva ulica* ili *Zlatarića ulica*. Naime, ulica se u tome starom gradu naziva *Zlatarića ulica*, iako pravilo standardnoga jezika traži *Zlatarićeva ulica* ili *Ulica Zlatarićeva*, u kojemu se posvojni genitiv zamjenjuje posvojnim pridjevom, što je samo po sebi nužno u našem jeziku, ali s obzirom na to da je riječ o starome gradu, u kojemu su uvriježeni ti nazivi, iznimno se može dopustiti jer „težnja za očuvanjem prošlosti može u takvu slučaju biti jača od normâ književnoga jezika”.

U drugome broju 11. godišta (1964: 57) Stjepan Babić odgovara na pitanje o razlici između *je li* i *da li* pa daje sljedeće objašnjenje: „Kad je dovoljan sam veznik *li*, nepotrebno *je* i *da* i *je*, a uz *je li* suvišno je u normalnoj upotrebi *da*. Tako je mjesto druge rečenice: *Da li se vedri?* ili: *Je li se vedri?* pravilnije samo *Vedri li se?* (Ili: *Zar se vedri?*) Ta je rečenica jedrija, izražajniya jer je lišena suvišnih riječi. Zato je i mjesto rečenica tipa: *Da li je nebo vedro?* bolja reći bez *da*: *Je li nebo vedro?*”. Ovaj je jezični problem i danas aktualan i uobičajena je greška svakodnevnoga govora.

U četvrtome broju toga istog 12. godišta (1964) Babić odgovora književniku Krsti Špoljaru na njegov upit zašto mu u tekstovima lektori mijenjaju zamjenički *si* u *sebi*. Babić mu odgovora kako griješe lektori te kako je *si* pogrešan kad je suvišan, kao u vezama: *sjesti si, ustati si, pojediti si*, međutim u tim slučajevima nije moguća ni preoblika *u sebi*. U slučajevima kada je moguća pretvorba *u sebi*, opravdana je, kao npr. *ti prema tebi, mi prema meni, joj prema njoj*. Na kraju zaključuje kako *si* ne valja upotrebljavati, kao ni *sebi*, kad je oznaka da se što odnosi na subjekt suvišna. U slučajevima kada to nije, onda svatko može birati između *si* i *sebi* kao što bira između *ti* i *tebi, mi* i *meni* itd.

U drugome broju 14. godišta (1966: 59–61) Babić rješava nedoumicu na koju je naišao čitatelj u novinama, i to u primjeru *Morala se nad njim hitno izvršiti operacija*, smatrajući kako na tome mjestu nije dobro upotrijebljen prijedlog *nad*. Babić savjetu-

³⁰ U tome istom godištu, u drugome broju, Ljudevit Jonke objavljuje i odgovor čitatelju na upit što je pravilnije *razočaranje* ili *razočarenje* u kojemu nakon odulje rasprave zaključuje da nema smisla potiskivati riječ *razočaranje*. U trećemu broju 5. godišta (1956: 90–91) također daje odgovor čitatelju na upit *Zašto povijest i vjesnik, a ne povjest i vijesnik*. Riječ *povijest* uzeta je iz oblika prema narodnomu izgovoru *pòvijest* također vrijedi i za imenicu *vjesnik*. U četvrtome broju 5. godišta (1956: 122–124) daje odgovor na upit nekoga liječnika o značenju medicinske terminologije *prehrana, ishrana, dohrana, prihrana*. U četvrtome broju 5. godišta (1956: 124–125) objavljuje članak „*Ogrjev, svijetlo* ili *ogrev, svjetlo*”.

je da je bolje taj primjer preoblikovati u *Morali su ga podvrći operaciji* ili jednostavno *Morali su ga operirati*. U tome slučaju radi se o zamjeni pasivne konstrukcije s *akuzativom*. Druga se nedoumica odnosila na pogrešnu uporabu prijedloga *kod* za koji odgovor smatra jednostavnijim. Naime, napominje kako se o tome puno pisalo i kako je „norma za hrvatsku varijantu jasna”: pogrešno je *idem kod Nikole*, a pravilno *Idem k Nikoli*, o tome je kaže pisao i Tomo Maretić u svome *Savjetniku*.

2.1.3. LEKSIČKO-SEMANTIČKI JEZIČNI SAVJETI

Mnogo jezičnih savjeta, i to uglavnom onih leksičkoga karaktera, „umjereno upućuje na posebnosti hrvatskoga jezika, ali i na razlike između hrvatskoga i srpskoga jezika” (Baraban 2018: 454). Sagledavajući unifikaciju na leksičkoj razini, najvidljivija je prohrvatska orijentacija, osobito u inzistiranju na hrvatskim riječima u odnosu na primjerice turcizme.

U članku „O jeziku naših novina” objavljenome u prvome godištu 2. broja (1952: 50–54) Ljudevit Jonke odgovara čitatelju o pretjeranoj uporabi stranih riječi u medijskome prostoru te kako može biti „utjecaj novinarskog jezika koristan, ako je taj jezik pravilan i lijep, tako on može biti štetan, ako je novinarski jezik nepravilan i nagrđen” (*ibid.*: 50). Dalje navodi primjerice pravopisno i gramatički (ne)oblikovane tekstove objavljene u tadašnjemu *Vjesniku*. U istome broju objavljen je savjet „*Prijevod, prijepis, prijenos* ili *prevod, prepis, prenos*” u kojemu zaključuje da su „likovi” prijenos, prijepis, prijevod ijekavski, a „likovi” *prenos, prepis, prevod* ekavski iako su „jedni i drugi pravilni i lijepi u svom kraju” (*ibid.*: 59). I u prvome broju 2. godišta (1953: 3) Ljudevit Jonke također reagira na upite čitatelja o pretjeranoj uporabi tuđih riječi u novinama, radiju i općenito u javnome životu, i to u članku „O upotrebi tuđih riječi” u kojemu ističe kako je normalno postojanje tuđih riječi u nekome jeziku, osobito onih u susjedstvu, pa tako u štokavskome narječju postoje turcizmi, čakavskome talijanizmi i kajkavskome germanizmi. Stoga nije potrebno koristiti turcizme kao: *adet, ćuprija, komšija, konak, mehana, odžak, pendžer, sokak, terzija* kada imamo adekvatne zamjene u našem jeziku: *običaj, most, susjed, stan, krčma, dimnjak, prozor, ulica, krojač*. Također nisu potrebne ni njemačke riječi: *bina, tepih, veš, štrudla, koštati, pelcovati* kada imamo svoje riječi *pozornica, sag, rublje, savijača, stajati, cijepiti*. U Boranićevu pravopisnom rječniku (1951: 138) za *ćupriju* se bilježi *mostić, konak* za *stan, stambeni* (*ibid.*: 187). Navedenim se turcizmima i danas koristi u hrvatskome jeziku kao i germanizmima, osobito u njegovoj razgovornoj verziji.

O stanju leksika hrvatskoga jezika, osobito 1957. godine, piše Bašić (2017: 3) navodeći da je na Radio Zagrebu zabranjena uporaba hrvatskih naziva za mjesece (*si-*

ječanj, veljača, ožujak...) te uporaba hrvatskih riječi kao *tisuća, skladba, skladatelj*. No, zahvaljujući prosvjedovanju tada glavnoga urednika *Jezička* Ljudevita Jonkea i pozivanju na zaključke Novosadskoga sporazuma, tradicionalno je hrvatsko nazivlje vraćeno. U toj godini, 1957., u prvome broju 6. godišta³¹ (28–29) objavljuje članak „Obalni ili pribrežni?”³² kao odgovor na primjedbu čitatelja koji je oblik *pribrežni* uočio u nekim novinama pa mu Jonke sugerira kako je nepotrebno upotrebljavati tu riječ umjesto *obalni*.

Božidar Finka će u trećemu broju 2. godišta (1953: 89–90) pisati o razlikama između glagola *posuditi* i *pozajmiti* koji su uobičajeni u našem jeziku, ali su im upotreba i značenje različiti. Savjetuje da se glagol *posuditi*, kao i sve njegove izvedenice, treba upotrebljavati u značenju – *dati da se vrati ista stvar i po kakvoći i po količini* (većinom za predmete), a glagol *pozajmiti* (kao i sve izvedenice) u značenju – *dati da se vrati ista količina, ali ne i ista stvar (većinom za novac i potrošni materijal)*.

U trećemu broju 10. godišta³³ (1962: 95–95), (u godištima koja slijede intenzivno će se objavljivati odgovori na jezična pitanja čitatelja časopisa *Jezička*), Stjepan Babić piše o dvjema nepotrebним promjenama: *izvadak – izvod, knjižnica – biblioteka* kao odgovor na reakciju čitatelja da su mu u banci dali *izvod*, a ne *izvadak*. Naime, imenica *izvod* u vezi je s glagolom *izvoditi (izvesti)*. Nakon danoga objašnjenja zaključuje kako se u upravnoj službi upotrebljava *Izvod iz matične knjige rođenih, ...umrlih* itd., iako bi bilo jednostavnije, ističe, upotrebljavati *vjenčani list, smrtni list*, ali kad se taj oblik ne upotrebljava, bolje je onda rabiti *izvadak*.³⁴ Što se tiče naziva *knjižnica – biblioteka*, svakako nije bio za naziv *Sveučilišna biblioteka*, nego za naziv *Sveučilišna knjižnica* i njoj adekvatne izvedenice *bibliotečni – knjižnični, bibliotekar – knjižničar* itd., neovisno o tome što je *biblioteka* „svjetska riječ”. Međutim, u Boranićevu rječniku nalazi se *knjižničar, književnički, knjižničar* (1951: 127), ali *biblioteka* (1951: 95).

Rikard Simeon će se u *Jezičku* uglavnom baviti semantičkim i sintaktičkim pitanjima. U četvrtome broju 2. godišta (1953: 123–124) objavljuje raspravu o pravilnijem obliku *ponovo* ili *ponovno*. Navodi kako se u 9. i 10. izdanju Boranićeva *Pravopisa* riječ *ponovo*, prilog, bilježi kao pravilna u odnosu na *ponovno*, dok se u Vukovu rječniku ne bilježi ni jedan oblik, nadalje Benešićev rječnik oba oblika navodi kao

³¹ Iako se navodi 6. godišta, slijedom godišta trebalo bi stajati 7. godišta, no u ovome pregledu navodit će se kako stoji na mrežnim stranicama časopisa *Jezička*. Tako će se navoditi i u popisu literature.

³² Stjepan Babić u prvom broju 11. godišta objavit će osvrt „*Priobalni – što je to?*” u kojemu se referira na taj Jonkeov članak pa tako uz *obalni* i *pribrežni* predlaže da je bolje upotrebljavati treći, i to *priobalni*.

³³ U četvrtome broju 10. godišta (1962: 113–117) piše članak „*Žigosani sufixi -telj*”.

³⁴ Vidi nastavak članka naslovljenoga „*Još o izvodu i izvatku*” u četvrtome broju 11. godišta 1963.: 126–127.

pravilna. Naime, riječ *ponovno* može biti u priložnoj službi, a i kako dalje navodi, prilično je raširena u razgovornome jeziku u odnosu na riječ *ponovo*. Simeon na kraju zaključuje da ne vidi razlog zašto ju je Boranić na početku isključio kada ona kao takva dobro funkcionira u jeziku.

Savjetodavni prilozi Slavka Pavešića³⁵ objavljeni u *Jeziku* uglavnom su se odnosili na neka semantička pitanja, pa je tako u zadnjemu, petome broju, 2. godišta (1953³⁶: 150–151) objašnjavao što je pravilnije reći *pojednostaviti* ili *pojednostavniti*, pozivajući se na rečenicu koju je zabilježio *Dogovorili su se da evidenciju pojednostave*. U ovome slučaju riječ je o glagolu *pojednostaviti* koji je sastavljen od glagola *po-jednostaviti*, ali u ovome bi slučaju trebalo krenuti od pridjeva *jednostavan* jer se u prethodnome primjeru ne radi ni o kakvu stavljanju. Stoga u značenju *učiniti što jednostavnim* treba upotrebljavati riječ kao *pojednostavniti*, *pojednostavljivati* itd.

U istome, petome broju 2. godišta (1953: 151) Pavešić objašnjava značenja riječi *dnevno*, *sedmično*, *mjesečno*, *godišnje* nazivajući ih „nakazama u jeziku”, a na koje se narod toliko navikao da i ne osjećaju koliko su nakaradne. Dalje objašnjava zašto. Naime, sve su to prilozi načinjeni od pridjeva, a trebaju označavati vrijeme. Stoga savjetuje da je umjesto tih priloga, koji trebaju označavati vrijeme, bolje upotrijebiti priložne izraze kao *na dan*, *svaki dan*, *svakoga dana*; *na sedmicu*, *svake sedmice*, *svaku sedmicu*; *na mjesec*, *svaki mjesec*, *svakog mjeseca*; *na godinu*, *svake godine*, *svaku godinu*.

U godištu 4. br. 5, 1955. Ljudevit Jonke objavljuje nekoliko odgovora na upite čitatelja o tome je li *narodno* isto što i *pučko* pa kao objašnjenje nudi članak „Narod i puk” Josipa Hamma (*Jezik* 1952. 1 (5): 149–151), na kraju zaključujući kako imenice *puk*, *pučanin* i pridjev *pučki* uglavnom intenzivno žive u zapadnim govorima, dok se na istoku sve više gube.

³⁵ Slavko Pavešić hrvatski je jezikoslovac koji je osobit doprinos dao u dijalektologiji i leksikografiji. Kao voditelj Odsjeka za jezik i leksikografiju u Institutu za jezik JAZU-a sustavno se zalagao za širenje jezične kulture organizirajući lektorsko-korektorsku službu. Jedna od aktivnosti te službe, kako navodi Finka (1977: 10), bila je davanje jezičnih usmenih, telefonskih i pismenih obavijesti i uputa o pravilnosti jezične i pravopisne primjene na osnovi kojih je oblikovana kartoteka, poslije proširena i upotpunjena stručnom literaturom te stvoreni temelji za izradu *Jezičnoga savjetnika*, pa je tako urednik i suautor *Jezičnoga savjetnika s gramatikom* (1971), suautor *Priručne gramatike hrvatskoga književnog jezika* (1979) i *Povijesnoga pregleda, glasova i oblika hrvatskoga književnog jezika* (1991). Sudjelovao je u izradbi Matičina *Pravopisa hrvatskosrpskoga književnog jezika* (1960) i *Rječnika hrvatskosrpskoga književnog jezika* (1967) te *Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika* (1967). Njegov glavni i najteži zadatak bio je završetak gotovo stogodišnjega rada na Akademijinu *Rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika* i na osmišljavanju njegovih *Dopuna*.

³⁶ U istome broju objavljuju se i rasprave oko razlika između infinitiva i prezenta s veznikom „da” između Dalibora Brozovića i Marka Kravara, pa će tako Brozović objaviti članak „O razlikama između infinitiva i prezenta s veznikom *da*” na koji će se Kravar nadovezati člankom „Još jednom o razlici”.

Zlatko Vince u četvrtome broju 3. godišta (1954: 113–118)³⁷ objavljuje zanimljiv članak „Drugarica direktor, gospođa profesor ili drugarica direktorica, gospođa profesorica?“, spominjući se spomenutoga Hrastina članka o ženskih prezimenima, pita se je li dobro nazive ženskih zvanja upotrebljavati u muškome obliku. To je pitanje aktualno u nekim segmentima i danas. Naravno, s vremenom su žene počele raditi dotad muške poslove, pa je i razumljivo da ih je trebalo oslovljavati. Spominje se da je nekada sutkinja bila *sučevka*, ali usprkos brojnim zamršenostima zaključak je jednostavan da „seljak neće pitati gdje je *gospođa doktor*, nego *gospođa doktorica*“.

U četvrtome broju 5. godišta (1956³⁸: 127–128) Pavešić objavljuje članak „Daljnji – dalji“ u kojemu, među ostalim, kazuje kako za izricanje onoga „što se hoće izreći u našim rečenicama pridjevom *dalji*, ima u našem jeziku više načina, od kojih je svaki od njih bolji nego upotreba riječi *dalji* ili *daljnji*. Tako je bolje reći *Isplatio mi je bez daljega cijeli račun* u značenju *Isplatio mi je bez prigovora; Ti moraš bez daljega otići k njemu* u značenju *svakako, u svakom slučaju*.

Iako nije izravan odgovor čitateljima, Stjepan Babić postavlja pitanje kaže li se *aktualan* ili *aktuelan*, što je i dalje „aktualno“. Naime, Babić u drugome broju 5. godišta 1956.³⁹ objašnjava da se i u Maretićevu *Savjetniku* pronalazi primjer s nastavkom *-alan* koji ima velik broj pridjeva u našem jeziku, npr. *centralan*, *eventualan*, *individualan* itd. Međutim, konkretno riječi *aktualan*, mogu se naći adekvatne zamjene i u našim riječima, kao npr. *današnji*, *suvremen*, *sadašnji*, stoga sugerira uvijek našu riječ, kada je god moguće, u značenju riječi *aktualan*.

Mate Hraste u prvome broju 8. godišta (1959: 30–30) odgovara na čitateljev prigovor zašto na riječkoj željezničkoj stanici stoji natpis „Kolodvor“ „jer to nije lijepa riječ“ što naravno autoru članka nije nimalo drago. Naime, toj riječi Hraste traži potvrdu i u *Savjetniku* Tome Maretića kojemu također nije dobra, pa Maretić predlaže riječ *kolostaj* jer je riječ *kolodvor* zapravo njemački prijevod riječi *Bahnhof*. Međutim,

³⁷ U sljedećemu broju toga istog godišta, (5 (3), 1954., 152–155) objašnjava razliku značenja glagola *ocrniti* i *ocrnjeti* u članku „Ona ga je ocrnila ili ocrnjela?“ koja su oba dobra, ali u različitim kontekstima i različitim značenjima. U trećemu broju 4. godišta 1955. (93–96) objavljuje članak „O nepravilnoj upotrebi objekta u akuzativu u pasivnim rečenicama“. U drugome broju 5. godišta 1956. (63–64) objavljuje zanimljiv osvrt na pogreške ili neobične naslove nekih knjiga o čemu piše u članku „Nedopustivi jezični nepar“.

³⁸ I u drugome broju 6. godišta (1957: 57) objašnjava razliku između *pejsaža* i *pejzaža* i pri tome daje prednost *pejzažu*, dok *pejsaž* smatra tuđom riječi.

³⁹ U tome istom godištu, samo u trećemu broju, 1956. (92–95) objavljuje i članak „Tuđicama se udaljujemo od svoga naroda“ na čije ga je pisanje ponukao razgovor povratnika iz Amerike u nekoj lukovdolskoj kavani, npr. *Kupio sam kuću na četiri ruma u Detroidu, ...mufao sam se svega četiri milje daleko*. Neovisno o povratnicima, na kraju zaključuje kako „kulturan čovjek koji zaista želi da služi narodu, neprestano će nastojati, da se izražava svojim jezikom“.

Hraste zaključuje kako je riječ *kolodvor* u naš jezik ušla puno prije Prvoga svjetskog rata, stoga ne bi bilo „pametno” da se nasilno ukloni iz jezika.

U drugome će broju 11. godišta 1963. Stjepan Babić objaviti dva članka, u jednome će objašnjavati čitatelju da je moguće upotrijebiti oba oblika *duljina* i *dužina*, međutim, ako je nekome svejedno, a ipak se pita koju će, onda savjetuje da je bolje upotrijebiti *dužina*. U drugome članku raspravlja o enklitici između imena i prezimena.⁴⁰

Vladimir Anić⁴¹ objavit će u *Jeziku* manji broj jezičnih savjeta, i to uglavnom onih koji su se odnosili na semantička pitanja. U petome broju 6. godišta (1957: 141–143) objavit će članak „Ima li razlike između *cio* i *čitav*?”, a motivirala ga je rečenica *Čemu ovoliko riječi o ratu u vrijeme, kad je čitavo čovječanstvo svijesno*⁴² njegove *bесmисlenosti* navodeći kako je pisac ove rečenice dobro osjetio vrijednost pridjeva *čitav* u ovome kontekstu jer „onoga, čega je *svijesno* čitavo čovječanstvo, nažalost nije *svijesno* u potpunoj cjelini, dakle nije cijelo”. Naime, pridjev *cijel* sadrži pretežno semantičku vrijednost, a *čitav* pretežno stilsku. Stoga za precizno izražavanje preporuča pridjev *cijel*, ali treba čuvati i stilsku vrijednost pridjeva *čitav* koje osjećaju mnogi stariji i noviji pisci, zaključuje.

U petome broju 13. godišta (1965: 154–155) Anić rješava nedoumicu koju uočava u zagrebačkim novinama jer se sve više počeo javljati naziv *Portugalija* iako je u našoj praksi uobičajeno *Portugal*. Anić navodi kako ni Vukov ni Broz-Ivekovićev rječnik ne bilježe nijedan oblik dok se u Šulekovu bilježe oba. Na kraju zaključuje da zemlje portugalskoga jezika *Portugal* i *Brazil* zadržavaju originalne nazive, stoga je nepotrebno na gotov naziv *Portugal* lijepiti nastavak *-ija*.

3. ZAKLJUČAK

Uloga Ljudevita Jonkea u povijesti hrvatskoga jezika poznata je. Međutim, radom se nastojala rasvijetliti i ona koja se odnosila ne vrijeme urednikovanja u tada i sada uglednome jezikoslovnome časopisu *Jezik*, i to u razdoblju nakon Drugoga svjetskog rata, od 1952. do 1970. Naglasak se stavio na savjetodavne članke objavljene uglav-

⁴⁰ Vidi "Enklitike između imena i prezimena", *Jezik*, 1963., 11 (2), 63.

⁴¹ Hrvatski jezikoslovac i leksikograf, osobitu pozornost posvetio je akcentologiji i sintaksi hrvatskoga jezika. U suradnji s Josipom Silićem autor je *Pravopisa hrvatskoga jezika* prvi put objavljenoga 1986. i od tada je izašao u nekoliko izdanja; također je autor *Glosara za lijevu ruku*, 1988. Svakako je ključno djelo njegova stvaralaštva *Rječnik hrvatskoga jezika* u tri izdanja (Novi Liber, Zagreb, 1991, 1994, 1998). Osim *Rječnika*, Anić je u suradnji s Ivom Goldsteinom objavio i *Rječnik stranih riječi* (Novi Liber, Zagreb 1999) kao nadopunu *Rječniku stranih riječi* Bratoljuba Klaića.

⁴² U cijelome se tekstu piše *svijesno* umjesto *svjesno*, pa se tako izvorno i navodi.

nom u rubrici *Pitanja i odgovori*. Odgovore na upite čitatelja dali su Ljudevit Jonke i njegovi suradnici: Mate Hraste, Milan Moguš, Petar Skok, Josip Hamm, Josip Vončina, Božidar Finka, Rikard Simeon, Slavko Pavešić, Zlatko Vince, Stjepan Babić te Vladimir Anić. Savjetodavni članci klasificirani su na pravopisne, gramatičke (morfološke i sintaktička) te leksičko-semantičke.

Jonkeovi većinom pravopisni jezični savjeti vezivali su se uz tad, a i sad aktualne probleme alternacija *ije/je*, primjerice članak u kojemu se referira na ekavicom napisan plakat o gostovanju beogradskoga cirkusa, te članak u kojemu se govori o rastavljenome ili sastavljenome pisanju glagola htjeti uz negaciju pri čemu sugerira Boranićev način rastavljenoga pisanja *ne ću*, također sugerira pisanje točke iza rimskoga broja itd.

Gramatički su se savjeti podijelili na one morfološke i sintaktičke jezične savjete. Morfološki su se uglavnom vezivali uz sklonidbena pitanja, primjerice ona o pisanju i sklanjanju ženskih prezimena, o kojima piše Mate Hraste preuzimajući Maretićev savjet o obveznome sklanjanju prezimena „kad služe za žene”. S obzirom na tadašnje vrijeme sasvim je razumljivo kako se većina jezičnih pitanja dovodila u vezu sa srpskim jezikom, primjerice ona koja se vezuju uz tvorbu glagola sa sufixima na *-isati*, *-irati*. Petar Skok piše kako je u Beogradu „izvjestan uzus” sufix *-isati*, a u Zagrebu *-irati* što primarno nije gramatički, već tvorbeni problem, ali ga se u pregledu stavilo pod morfološka pitanja koja su se odnosila na glagole.

Sintaktički su se jezični savjeti uglavnom vezivali uz posebnosti sintaktičkih konstrukcija uočenih od strane čitatelja u tadašnjim „jednim zagrebačkim novinama” u kojima je pronađeno puno rečenica u kojima dolazi do „stradavanja kongruencije” o čemu piše Ljudevit Jonke. Naime, upozorava kako se u drugome dijelu rečenice, nakon umetnute, zaboravi na rod ili broj subjekta u rečenici.

I na kraju, leksičko-semantički savjeti uglavnom su se, očekivano, odnosili na postojanje srpskih riječi u hrvatskome jeziku, a za koje postoji hrvatska inačica (*sveučilišna biblioteka za sveučilišnu knjižnicu* o čemu piše Stjepan Babić), također turcizme (npr. *komšija* za *susjed*), u kajkavskome germanizme i u čakavskome talijanizme o čemu piše sam Ljudevit Jonke.

Neovisno o tome je li riječ o pravopisnim, gramatičkim ili leksičkim rješenjima, sasvim je razumljivo kako su kroz naizgled kompromisna rješenja u to vrijeme hrvatski jezikoslovci na čelu s Ljudevitom Jonkeom, pišući jezične savjete, nastojali sačuvati postojanje hrvatskoga jezika u vremenu neposredno nakon Drugoga svjetskog rata. Gotovi svi jezični savjeti dani u radu primjenjivi su i aktualni i danas, više od pola stoljeća nakon njihova objavljivanja.

LITERATURA

- ANIĆ, Vladimir. 1957. „Ima li razlike između ‘cio’ i ‘čitav’?”. *Jezik* 6 (5): 141–143.
- ANIĆ, Vladimir. 1965. „Portugal ili Portugalija”. *Jezik* 13 (5): 154–155.
- BABIĆ, Stjepan, 1956. „Aktualan ili aktuelan”. *Jezik* 5 (2): 61–62.
- BABIĆ, Stjepan. 1955. „Neka pitanja u vezi s imenicama na -ost”. *Jezik* 4 (5): 145–148.
- BABIĆ, Stjepan. 1962. „Dvije nepotrebe promjene: izvadak – izvod, knjižnica – biblioteka”. *Jezik* 10 (3): 95.
- BABIĆ, Stjepan. 1963. „Duljina ili dužina”. *Jezik* 11 (2), 62–63.
- BABIĆ, Stjepan. 1963. „Priobalni – što je to?”. *Jezik* 11 (1): 26–26.
- BABIĆ, Stjepan. 1964. „Kakva je razlika između *je li?* i *da li?*”. *Jezik* 12 (2): 57–58.
- BABIĆ, Stjepan. 1964. „Smije li se upotrebljavati zamjenički *si?*”. *Jezik* 12 (4): 118–119.
- BABIĆ, Stjepan. 1966. „O pogrešnoj upotrebi prijedloga *nad* i *kod*”. *Jezik* 14 (2): 59–61.
- BABIĆ, Stjepan. 1967. „Kojega je roda *jugo?*”. *Jezik* 15 (3): 88–90.
- BABIĆ, Stjepan. 1969. „Vrst ili vrsta”. *Jezik* 17 (1): 20–21.
- BABIĆ, Stjepan. 2004. *Hrvanja hrvatskoga: hrvatski u koštacu sa srpskim i u klinču s engleskim*. Zagreb: Školska knjiga.
- BADURINA, Lada i Nikolina PALAŠIĆ. 2018. „Polemike o hrvatskome jeziku i jezikoslovnim temama u 20. stoljeću”. *Povijest hrvatskoga jezika, knjiga V. 20. stoljeće – prvi dio*. Ur. Ivo Pranjković i Marko Samardžija. Zagreb: CROATICA: 479–525.
- BADURINA, Lada. 2010. „Standardizacijski procesi u 20. stoljeću“. *Književne prakse sedamdesetih. Zbornik radova 38. seminara Zagrebačke slavističke škole*. Ur. Krešimir Mićanović. Zagreb: FF press: 69–101. URL: <https://zagrebacka-slavisticka-skola.com/article.php?id=1781&naslov=standardizacijski-procesi-u-20-stoljecu> (22. 7. 2024)
- BARABAN, Borko. 2018. „Jezično kultiviranje hrvatskoga jezika i jezično savjetništvo u 20. st.”. *Povijest hrvatskoga jezika, knjiga V. 20. stoljeće – prvi dio*. Ur. Ivo Pranjković i Marko Samardžija. Zagreb: Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti CROATICA: 441–477.
- BAŠIĆ, Nataša. 2017. „Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika u povijesti hrvatskoga jezika i jezikoslovlja”. *Jezik* 64 (1): 3–14.
- BORANIĆ, Dragutin. 1951. *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- BROZOVIĆ, Dalibor. 2008. *Povijest hrvatskoga književnog i standardnoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.

- BRABEC Ivan, Mate HRASTE i Sreten ŽIVKOVIĆ. 1952. *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- FINKA, Božidar. 1953. „Posuditi i pozajmiti (uzajmiti)”. *Jezik* 2 (3): 89–90.
- FINKA, Božidar. 1970. „O pisanju imena trgova i ulica”. *Jezik* 18: 27–28.
- FINKA, Božidar. 1977. „Slavko Pavešić (1912. – 1975.)”. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 3 (1): 5–17.
- FRANČIĆ, Anđela. 2019. „In memoriam Milan Moguš”. *Croatica* 43 (63): 145–151.
- GUBERINA, Petar. 1956. „Dr. Petar Skok”. *Jezik* 4 (6): 97–99.
- HAM, Sanda. 2007. „Ljudevit Jonke kao Jezikov urednik i suradnik”. *Jezik* 54 (3): 86–93.
- HAMM, Josip. 1952. „Pisanje tuđih imena”. *Jezik* 1 (1): 29–31.
- HAMM, Josip. 1952. „Slovenski ili slovenački”. *Jezik* 1 (1): 28–29.
- HAMM, Josip. 1953. „Imenica s predmetkom pre-”. *Jezik* 2 (4): 97–102.
- HAMM, Josip, Mate HRASTE i Ljudevit JONKE. 1957. „Zajedničke emisije naših radio-stanica”. *Jezik* 6 (4).
- HEKMAN, Jelena (ur.). 1997. *Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika: građa za povijest Deklaracije*. Zagreb: Matica hrvatska.
- HRASTE, Mate. 1952. „O izvođenju etnika od geografskih imena”. *Jezik* 1(1): 21–24.
- HRASTE, Mate. 1952. „Peti svibanj ili peti svibnja”. *Jezik* 1 (4): 121.
- HRASTE, Mate. 1952. „Stari Grad, Starograđanin i starogradaški”. *Jezik* 1 (3): 74–76.
- HRASTE, Mate. 1953. „O ženskim prezimenima”. *Jezik* 2 (5): 136–140.
- HRASTE, Mate. 1954. „O upotrebi prijedloga ‘na’ umjesto ‘u’ uz geografska imena”. *Jezik* 3 (3): 70–72.
- HRASTE, Mate. 1956. „O deklinaciji izraza Radio Zagreb”. *Jezik* 5 (1): 28–29.
- HRASTE, Mate. 1956. „Putujem za Rijeku ili putujem u Rijeku”. *Jezik* 5 (3): 89–90.
- HRASTE, Mate. 1957. „O značenju i upotrebi imenica -ište”. *Jezik* 6 (1): 1–3.
- HRASTE, Mate. 1959. „Kolodvor”. *Jezik* 8 (1): 30.
- HRASTE, Mate. 1964. „Genovežanin, Denovežanin ili Genovez”. *Jezik* 12 (1): 21–23. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga jezika*. URL: <https://hrcak.srce.hr/jezik> (31. 7. 2025.)
- JONKE, Ljudevit. 1952. „Izgubiti od koga ili izgubiti s kim”. *Jezik* 1 (3): 90.
- JONKE, Ljudevit. 1952. „O jeziku naših novina”. *Jezik* 1 (2) 50–54.
- JONKE, Ljudevit. 1952. „Prijevod, prijepis, prijenos ili prevod, prepis, prenos”. *Jezik* 1 (2): 59.
- JONKE, Ljudevit. 1952. „To nije za vjerovat”. *Jezik* 1 (5): 151–152.
- JONKE, Ljudevit. 1953. „Čitajući jednog dana novine”. *Jezik* 2 (4): 124–127.
- JONKE, Ljudevit. 1953. „O upotrebi tuđih riječi”. *Jezik* 2 (1): 1–4.

- JONKE, Ljudevit. 1954. „Nedopustiv jezični nemar”. *Jezik* 3 (1) 31–32.
- JONKE, Ljudevit. 1954. „Šestogodišnja ili šestgodišnja -škola?”. *Jezik* 3 (4): 125–126.
- JONKE, Ljudevit. 1954. „Žitarica ili žito”. *Jezik*. 3 (4): 124–125.
- JONKE, Ljudevit. 1955. „Nekoliko kraćih odgovora”. *Jezik* 4 (1): 30–32.
- JONKE, Ljudevit. 1956. „Razočaranje ili razočarenje”. *Jezik* 5 (2): 60–61.
- JONKE, Ljudevit. 1956. „Zašto povijest i vjesnik, a ne povjest i vijesnik”. *Jezik* 5 (3): 90–91.
- JONKE, Ljudevit. 1956. „Zlatarićeva ulica ili Zlatarića ulica”. *Jezik* 5 (1): 31–32.
- JONKE, Ljudevit. 1957. „Neću ili ne ću”. *Jezik* 6 (4): 125 – 126.
- JONKE, Ljudevit. 1958. „Obalni ili pribrežni?”. *Jezik* 6 (1): 28–29.
- JONKE, Ljudevit. 1964. *Književni jezik u teoriji i praksi*. Zagreb: Znanje.
- JONKE, Ljudevit. 1969. „Rikard Simeon *Rječnik lingvističkih naziva*”. *Jezik* 17 (4): 124–125.
- LISAC, Josip. 2010. „Slavist Josip Hamm”. *Kolo* 3-4. URL: <https://www.matica.hr/kolo/316/Slavist%20Josip%20Hamm%20/> (4. 9. 2024.)
- MARETIĆ, Tomo. 1924. *Hrvatski ili srpski jezični savjetnik: za sve one, koji žele dobro govoriti i pisati književnim jezikom. Dopuna Broz-Ivekovićevu „Rječniku hrvatskoga jezika”*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- MATICA HRVATSKA. "Zlatko Vince". URL: <https://www.matica.hr/knjige/autor/337/> (5. 9. 2024.)
- MIĆANOVIĆ, Krešimir. 2012. „Jezična politika s kraja 60-ih i s početka 70-ih: u procjepu između autonomije i centralizma”. *Hrvatsko proljeće. 40 godina poslije*. Ur. Tvrtko Jakovina. Zagreb: Filozofski fakultet i Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu: 271–290.
- MOGUŠ, Milan. 1953. „Starigrad, Starigradačanin i starigradski”. *Jezik* 2 (1): 24–25.
- PAVEŠIĆ, Slavko. 1953. „Pojednostavniti ili pojednostaviti”. *Jezik* 2 (5): 150–151.
- PAVEŠIĆ, Slavko. 1956. „Daljnji – dalji”. *Jezik* 5 (4): 127–128.
- PAVEŠIĆ, Slavko. 1957. „Pejsaž ili pejzaž”. *Jezik* 6 (2): 57–57.
- PAVEŠIĆ, Stjepan. 1953. „Dnevno, sedmično, mjesečno, godišnje?”. *Jezik* 2 (5): 151.
- PRANJKOVIĆ, Ivo. 2006. „Hrvatski jezik od godine 1945. do 2000.” *Hrvatski jezik. Zbornik radova sa znanstvenoga skupa što je održan u palači Matice Hrvatske*. Ur. Jelena Hekman. Zagreb: Matica hrvatska: 25–29.
- PRANJKOVIĆ, Ivo. 2015. „Filološke škole i hrvatski standardni jezik u drugoj polovici 19. stoljeća”. *Povijest hrvatskoga jezika 4. knjiga 19. stoljeće*. Ur. Josip Lisac, Ivo Pranjković i Marko Samardžija. Zagreb: Croatica: 77–113.
- PROTUDER, Ilija. 2004. „Povijesni kronološki pregled hrvatskih jezičnih savjetnika (od početaka) 1904. do 2004.”. *Kolo* 2. URL: <https://www.matica.hr/>

- kolo/296/povijesni-kronoloski-pregled-hrvatskih-jezicnih-savjetnika-od-pocetka-1904-do-2004-20260/ (16. 7. 2024.)
- RIŠNER, Vlasta. 2006. „Hrvatsko jezično savjetništvo u 20. stoljeću”. *Hrvatski jezik u XX. stoljeću*. Ur. Jelena Hekman. Zagreb: Matica hrvatska: 367–393.
- SAMARDŽIJA, Marko. 2006. „Hrvatski jezik od početka XX. stoljeća do godine 1945”. *Hrvatski jezik u XX. stoljeću*. Ur. Jelena Hekman. Zagreb: Matica hrvatska: 9–28.
- SIMEON, Rikard. 1953. „Ponovo ili ponovno”. *Jezik 2* (4): 123–124.
- SIMEON, Rikard. 1953. „U vezi čega' ili 'u vezi s čim?'”. *Jezik 2* (4): 124.
- ŠIMUNIĆ, Petar. 2013. „Akademik Božidar Finka – djelo i djelovanje”. *Hrvatski dijalektološki zbornik 18*: 13–17.
- ŠIPKA, Milan, 1961. „Kemička čistiona ili kemijska čistionica”. *Jezik 9* (2): 62–63.
- ŠIPKA, Milan. 1963. „Nastavno gradivo ili nastavna građa”. *Jezik 11* (5): 153–156.
- ŠIPKA, Milan. 1958. „Broj i brojka”. *Jezik 6* (5): 140–146.
- ŠIPKA, Milan. 1958. „Domaći zadatak ili domaća zadaća”. *Jezik 6* (5): 159–160.
- ŠIPKA, Milan. 1959. „Na raspoloženju ili na raspolaganju”. *Jezik 9* (2): 58–59.
- SKOK, Petar, 1954. „Unakršavanje dviju sintaktičkih konstrukcija”. *Jezik 3* (4): 124.
- VINCE, Zlatko. 1954. „...Ni ne ili...i ne?”. *Jezik 3* (1): 24–25.
- VINCE, Zlatko. 1954. „Drugarica direktor, gospođa profesor ili drugarica direktorica, gospođa profesorica?”. *Jezik 3* (4): 113–118.
- VINCE, Zlatko. 1954. „Gdje, kuda, kamo?”. *Jezik 3* (3): 90–91.
- VONČINA, Josip. 1952. „Je li pošta uzročni ili vremenski veznik”. *Jezik 1* (3): 91.
- VONČINA, Josip. 1956. „Nazivi za sportaše u našem jeziku”. *Jezik 5* (3): 82–84.

LINGUISTIC ADVICE OF THE JOURNAL *JEZIK* DURING THE EDITORSHIP OF LJUDEVIT JONKE

SLAVICA VRSAJJKO

ABSTRACT

Nowadays, language consultancy follows trends, so advice is published in the media, on different platforms, social groups, and alike. However, in the past, advice was only published in language consultants, or in magazines, which often depicted useful language interests and ruling linguistic attitudes. In this context, we can also talk about the history of language counselling, with the literature generally dividing it into four periods (Rišner 2006, Protuder 2011, Baraban 2018, etc.).

In this paper, the focus will be precisely on the period after the Second World War, that is, from 1952, when the journal *Jezik* was launched, which was seldom mentioned in the literature, but was extremely fruitful in terms of advice. Ljudevit Jonke was the editor-in-chief of *Jezik* from its foundation until 1970. During that period, together with his colleagues and members of the editorial board, he wrote, among other things, language tips. This paper provides an overview of the tips given in the Questions and Answers section, as well as relevant articles.

In this review, particular attention will be given to articles—that is, as indicated, to readers' questions addressed to the journal *Jezik* and to the section Linguistic Advice, which featured responses by prominent Croatian linguists led by Ljudevit Jonke and Mate Hraste, Milan Moguš, Petar Skok, Josip Hamm, Josip Vončina, Božidar Finka, Rikard Simon, Slavko Pavešić, Zlatko Vince, Stjepan Babić, Vladimir Anić, as well as contributions by other linguists, including those from the former Yugoslavia.

KEYWORDS:

history of language counselling, journal Jezik, linguistic advice, language consultants, Ljudevit Jonke